

2024

L'estat del català al cau i a l'esplai

ESTUDI SOCIOLINGÜÍSTIC A L'ASSOCIACIONISME EDUCATIU
DE BASE VOLUNTÀRIA I COMUNITÀRIA A CATALUNYA

PLATA
FORMA
PER LA
LLENGUA

Consell
Nacional
de la Joventut
de Catalunya

Gener de 2024
Barcelona

Plataforma per la Llengua
C/ Sant Honorat 7, principal 1a
08002 Barcelona
93 321 18 03
www.plataforma-llengua.cat

Consell Nacional de la Joventut de Catalunya
Pl. Cardona 1-2, 1r pis
08006 Barcelona
681 608 313
www.cnjc.cat

Contingut

1. Introducció	4
2. Metodologia	5
2.1. Estudi quantitatiu: mesurament dels usos lingüístics	5
2.1.1. Construcció de la variable “grup d’edat”	6
2.2. Observacions qualitatives	7
2.3. Treball de camp i mostra	8
2.4. Nombre de converses i marge d’error	10
3. Context: les associacions de lleure de base voluntària i comunitària a Catalunya	11
4. Anàlisi	14
4.1. Anàlisi quantitativa	14
4.1.1. Anàlisi de les converses recollides	14
4.1.2. Usos lingüístics segons participants	16
4.1.3. Relació dels usos lingüístics amb la resta de variables	18
4.2. Anàlisi qualitativa	22
4.2.1. Variació dels usos lingüístics entre els infants	23
4.2.2. Rol de referents lingüístics dels monitors i caps	29
5. Conclusions	34

1. Introducció

L'ús d'una llengua entre infants i joves és un element clau per saber en quin estat de salut té i, sobretot, quin pot ser el seu futur. En el cas del català, la preocupació per un ús baix entre la joventut ha augmentat els darrers anys i, de fet, Plataforma per la Llengua ha publicat alguns estudis que analitzen el fenomen: l'any 2019 va publicar l'*Estudi sociolingüístic als patis d'escola i instituts de zones urbanes de Catalunya*, en què es va observar que l'ús del català baixava del 35% de converses a primària al 14,6% a secundària i el 2021 a l'*Estudi sociolingüístic als patis dels instituts públics de Valls*, on es conclouia que només el 39% de les converses entre els alumnes dels instituts públics de la ciutat eren en català.

En aquest estudi encarregat pel Consell Nacional de la Joventut de Catalunya a Plataforma per la Llengua aprofundim en el coneixement dels usos lingüístics del jovent en un àmbit concret: el de les associacions d'educació en el lleure de base comunitària. En concret, ens centrem en els caus i els esplais de sis de les principals entitats d'educació en el lleure de Catalunya: Esplais Catalans (ESPLAC), Moviment de Centres d'Esplai Cristians de Catalunya (MCECC), Federació Catalana de l'Esplai (FCE), Acció Escolta de Catalunya (AEC), Minyons Escoltes i Guies (MEG) i Escoltes Catalans (EC).

Els caus i esplais són un espai central per la socialització i educació d'infants i joves, i són clau a l'hora de fomentar l'ús del català amb les seves activitats. Històricament, aquests espais han jugat un paper molt important perquè han situat el foment de la llengua al centre de les seves actuacions. És aquest paper històric i el compromís que tenen amb el catalanisme i amb la llengua el que els ha distingit d'altres organitzacions.

En aquest context, els monitors i caps dels caus i esplais juguen un paper central en l'adquisició i consolidació de la llengua catalana per als infants que hi assisteixen. La seva responsabilitat rau en el fet que treballant amb infants cal preservar el principi rector del dret a l'educació i a la igualtat d'oportunitats. No té sentit que al sistema educatiu es treballi amb el català com a llengua vehicular i s'insisteixi en la necessitat que els infants completin la formació reglada amb coneixements suficients de català i, en canvi, en espais de socialització en el lleure no se segueixi el mateix criteri. El procés educatiu que té lloc a l'escola i el que té lloc a l'educació en el lleure no estan dissociats: són espais diferents d'un mateix procés educatiu. Per tant, les pautes lingüístiques han de tenir coherència.

En un context en què el contingut cultural i lúdic està dominat pel castellà i l'anglès, els joves tenen referents que no acostumen a parlar en català. Això, és clar, té un efecte en els usos i actituds lingüístiques. Els monitors i caps se situen com a baluard necessari del català en àmbits informals i de lleure. Els joves aprenen que es pot fer vida en català en tots els àmbits, també en les relacions interpersonals informals i lúdiques, gràcies al model que poden representar els seus monitors i caps.

Tot seguit, presentem un seguit de dades que ens mostraran quina és la realitat del català entre els participants de les activitats d'una mostra de caus i esplais. Amb aquestes dades volem respondre les preguntes següents:

1. Quin és l'ús del català per part dels infants que assisteixen a caus i esplais?
2. En quina mesura es produeixen els processos de canvi lingüístic dels infants i joves?
3. Quines són les variables que expliquen aquest ús del català?
4. Quin paper juguen els monitors i caps com a referents lingüístics en relació amb els infants?

L'estudi es divideix en quatre parts: en primer lloc, s'exposa quina és la metodologia emprada, consistent en la combinació de metodologies de naturalesa quantitativa i qualitativa, en segon lloc, fem una petita contextualització del perfil d'infants i joves que participen en associacions d'educació en el lleure, en tercer lloc exposem les dades de l'anàlisi quantitativa —referent al percentatge d'ús del català en les converses en caus i esplais— i, per últim, mostrem els resultats principals de l'anàlisi qualitativa —que complementen i donen contingut de les dades dels usos lingüístics—.

2. Metodologia

En aquest estudi volem conèixer quines són les llengües fetes servir en les converses que es donen durant les activitats de les associacions de lleure de base voluntària i comunitària. Per esbrinar-ho hem utilitzat la metodologia de la observació no participant¹ durant les activitats ordinàries dels caus i esplais en una mostra representativa (vegeu punt 2.3).

Els observadors es desplaçaven on es feien les activitats i, sense interferir-hi, recollien informació tant de caràcter quantitatiu (el nombre de converses, la llengua emprada i més informació diversa sobre els interlocutors) com de caràcter qualitatiu (en quins contextos es donen els canvis de llengua, per quins motius i quin perfil de persones). Cal precisar que els caus i esplais no sabien quin era el tema concret d'estudi, per evitar que el comportament lingüístic fos diferent de l'habitual.

2.1. Estudi quantitatiu: mesurament dels usos lingüístics

La metodologia emprada en aquesta part de l'estudi ha estat el mesurament dels usos lingüístics mitjançant l'observació no participant. És una metodologia que té com a finalitat conèixer els usos reals de les llengües posant com a objecte d'investigació les converses. Ha estat desenvolupada pel centre d'investigació basc *Soziolinguistika Klusterra*, que, des de l'any 2006, ha centrat bona part de la seva activitat en conèixer l'ús real del basc en diferents contextos com el carrer, els llocs de treball o els patis escolars, entre d'altres.

La metodologia del *Soziolinguistika Klusterra* té uns fonaments metodològics i estadístics sòlids perquè es basa en una metodologia específica relativa al mostreig i la representativitat estadística de les converses mesurades². Aquesta metodologia permet calcular les converses necessàries per obtenir una mostra representativa a partir de tres factors: el total de la població, el percentatge de potencials parlants de basc (basant-se en la competència lingüística) i la mitjana de participants en les converses. Amb aquests criteris, han creat una calculadora al seu web per saber quantes converses són necessàries per aconseguir que la mostra sigui representativa³. En aquest estudi hem aplicat aquests càlculs a la realitat dels caus i esplais.

El mesurament dels usos lingüístics ens permet obtenir una informació clara i observable de la realitat estudiada, fet que la distingeix de les dades obtingudes amb altres fonts com les enquestes. Les enquestes, si bé ens poden donar un aprofundiment més gran perquè ens permeten recollir moltes més variables, es basen en dades declarades i no pas observades i, per tant, són més susceptibles d'incloure biaixos.

En l'àmbit de la llengua catalana, l'ús dels mesuraments quantitatius a partir de tècniques d'observació no participant no té una trajectòria tan dilatada com al País Basc, tot i que sí que podem trobar algunes propostes com l'estudi de Josep Maria Aymà⁴ sobre l'ús del català al carrer o l'Ofercat⁵, un estudi de la Generalitat de Catalunya que analitza l'oferta del català als comerços. Plataforma per la Llengua també ha començat a aplicar metodologies basades en el mesurament dels usos lingüístics en alguns dels seus estudis centrades fonamentalment en la població jove, com

1 La metodologia de l'observació no participant ha estat llargament feta servir en recerques en diferents disciplines científiques com la sociologia i l'antropologia. Fruit d'aquesta experiència, alguns autors com el sociolingüista William Labov (a (1981). *Sociolinguistic patterns*. Filadèlfia: University of Pennsylvania Press) expliquen la importància de fer servir la metodologia basada en l'observació d'incògnit, en què els subjectes de l'estudi no saben que són estudiats. Així s'evita caure en la "paradoxa de l'observador", és a dir, el fet que el subjecte d'estudi deixi d'actuar de manera natural pel fet de saber que l'observen.

2 S'exposa a l'article Yurramendi Y, Altuna, O (2006): "Zuzeneko behaketaz hizkuntzaerabilera neurtzeko metodologiaren eredu matematikoa": <http://www.soziolinguistika.org/files/txostena.pdf>

3 <https://soziolinguistika.eus/es/lagina/>

4 Aymà, Josep Maria (2010). *El català, al carrer*. Barcelona: UOC.

5 Vegeu-ho a: https://llengua.gencat.cat/ca/serveis/dades_i_estudis/mon-socioeconomic/oferta/ofercat_1_descripcio/index.html

és el cas de l'Estudi sociolingüístic als patis d'escoles i instituts de zones urbanes de Catalunya (2019)⁶ o l'Estudi sociolingüístic als patis dels instituts públics de Valls (2021)⁷.

En aquest estudi, hem fet els mesuraments dels usos lingüístics en les activitats ordinàries dels caus i esplais que han format part de la mostra, tant en aquelles que es feien els caps de setmana com aquelles que es feien en les colònies o campaments d'estiu. El treball de camp s'ha dut a terme entre els mesos de maig i de novembre del 2023. Durant aquestes observacions, s'han recollit els paràmetres d'informació següents de totes les converses que se sentien:

- > Llengua de la conversa
- > Nombre de nois participants en la conversa
- > Nombre de noies participants en la conversa
- > Nombre de monitors/caps participants en la conversa
- > Nombre de monitores/caps participants en la conversa
- > Grup d'edat dels participants de la conversa

De la mateixa manera, els observadors també apuntaven el nombre total de participants (tant infants/joves com monitors o caps) que participaven en l'activitat, fet que ens ha permès calcular els marges d'error de la mostra.

2.1.1. Construcció de la variable “grup d'edat”

Abans d'entrar a explicar la metodologia qualitativa de les observacions, cal explicar com s'ha creat la variable referent al grup d'edat que es presentarà a l'anàlisi, atès que si bé la resta de variables recollides no necessitaven cap tipus de recodificació, en el cas del grup d'edat sí que s'ha hagut de fer.

Tots els caus i esplais que han participat en l'estudi formen part d'alguna de les sis entitats d'educació en el lleure de base voluntària i comunitària de Catalunya participants de l'estudi: Esplais Catalans (ESPLAC), Moviment de Centres d'Esplai Cristians de Catalunya (MCECC), Federació Catalana de l'Esplai (FCE), Acció Escolta de Catalunya (AEC), Minyons Escoltes i Guies (MEG) i Escoltes Catalans (EC). D'aquestes entitats, només les tres darreres tenen criteris homogenis a l'hora de separar els infants segons l'edat. En la resta d'entitats no existeixen i cada esplai segueix els seus propis criteris per fer els grups d'edat (també conegudes com a branques).

Per poder presentar els resultats amb grups d'edat homogenis hem fet una divisió en tres grans grups, que corresponen als tres grans cicles educatius: els petits (infants que estudien en cursos inferiors a 6è de primària), els mitjans (que cursen ESO) i els grans (que estan en edat de cursar l'educació postobligatòria i que, en la majoria de caus i esplais, estan en l'última etapa abans d'esdevenir caps o monitors).

En els casos en què en una mateixa branca existeixen infants o joves que s'encavalquen en dos dels grans grups d'edat, hem mirat si la majoria dels cursos escolars d'aquesta formaven part d'algun gran grup d'edat. Per exemple, les branques de Ràngers i Noies Guia de Minyons, Escoltes i Guies de Catalunya, agrupa infants de tres cursos diferents: 5è i 6è de primària (grup gran dels petits) i 1r d'ESO (grup gran de mitjans). En aquest cas, com que hi ha una majoria corresponent al grup de petits, els hem assignat a aquest grup.

6 Vegeu-ho a: <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/248/estudi-sociolinguiistic-als-patis-descoles-i-instituts-de-zones-urbanes-de-catalunya>

7 Vegeu-ho a: <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/280/estudi-sociolinguiistic-als-patis-dels-instituts-publics-de-valls>

En altres situacions, però, ha estat impossible fer-ho perquè el grup del cau o esplai englobava cursos escolars tant d'un gran grup com de l'altre i, per tant, no podia ser assignat a cap dels dos. En aquests casos, s'han hagut d'extreure de l'anàlisi, però només en l'apartat corresponent al grup d'edat (punt 4.1.2.5). El mateix passa quan hem trobat converses en què participaven infants i joves de dos grups d'edat diferents, habitualment perquè alguns caus i esplais feien activitats conjuntes el dia de l'observació.

A la Taula 1 hi podem trobar els criteris de agrupació de les diferents de les branques de Minyons, Escoltes i Guies de Catalunya, d'Escoltes Catalans i d'Acció Escolta. No és possible mostrar-ho, amb els agrupaments d'ESPLAC, MCECC i FCE, perquè hi trobem molta disparitat de criteris, però l'agrupació s'ha fet seguint la mateixa lògica per cadascun dels agrupaments.

Taula 1: Criteris d'agrupació per grans grups d'edat dels agrupaments de Minyons Escoltes i Guies i d'Escoltes Catalans

Curs escolar	Branques MEG	Branques EC	Branques AEC	Grups
5-6 anys (EI5)	Castors i Llúdrigues	Follets	Colònia de Castors	Petits (primària)
6-7 anys (1r primària)				
7-8 anys (2n primària)				
8-9 anys (3r primària)	Llops i Daines	Llops	Estol de Llops	
9-10 anys (4t primària)				
10-11 anys (5è primària)				
11-12 anys (6è primària)	Rangers i Noies Guia	Raiers	Secció de Raiers	Mitjans (ESO)
12- 13 anys (1r ESO)				
13- 14 anys (2n ESO)				
14-15 anys (3r ESO)	Pioners i Caravel·les	Pioners	Unitat de Pioners	
15 -16 anys (4t ESO)				
16 -17 anys				
17 - 18 anys	Truc	Clan	Clan de Ròvers	Grans (post-obligatòria)
Més de 18 anys				

2.2. Observacions qualitatives

Per complementar les dades del mesurament dels usos lingüístics, s'ha aprofitat l'observació de l'activitat dels caus i esplais per analitzar si es produeixen certs comportaments que ens puguin explicar els usos lingüístics observats. Aquestes conductes observades ens ajuden a entendre les raons per les quals es fa servir una llengua o una altra.

Els observadors, a més d'anotar la llengua de les converses que escoltaven, relataren, mitjançant notes de veu, aquelles situacions que es poguessin emmarcar en algun dels tres comportaments següents:

- 1. Subordinació lingüística i canvis de llengua:** Processos de canvi en l'ús d'una llengua d'una o diverses persones per influència d'altres. De la mateixa manera, el fet que algú es mantingués en l'ús d'una llengua independentment de les llengües en què se li dirigien, també es considerava com un fet destacable.
- 2. Distribució funcional dels usos lingüístics:** Processos de canvis de llengua segons el context o situació en què es donava la conversa. Per exemple, jugar, explicar les activitats, fer bromes, etc.
- 3. Rol de referents lingüístics de monitors i caps:** Es va prendre especial atenció en la influència que els referents adults (caps i monitors) tenien respecte als infants i joves en relació amb els usos lingüístics.

Posteriorment, hem transcrit i analitzat aquestes notes de veu amb el programari Atlas-ti, categoritzant els patrons de comportament i analitzant-los mitjançant la tècnica de l'anàlisi de co-ocurrències (vegeu punt 4.1).

2.3. Treball de camp i mostra

La mostra per a l'estudi s'ha fet a partir de les dades dels agrupaments escoltes o esplais de les entitats més importants d'educació en el lleure de base voluntària a Catalunya: Esplais Catalans (ESPLAC), Moviment de Centres d'Esplais Catalans Cristians (MCECC), la Federació Catalana de l'Esplai (FEC), Minyons, Escoltes i Guies de Catalunya (MEG) Escoltes Catalans (EC) i Acció Escolta de Catalunya (AEC). Aquestes sis entitats engloben un total 560 agrupaments i, segons les dades facilitades pel Consell Nacional de Joventut de Catalunya, hi participen 42.066 infants i joves, és a dir, una mitjana de 75,1 per cada agrupament.

La selecció de la mostra de caus i esplais observats s'ha fet de manera aleatòria, però seguint una sèrie de criteris de representativitat territorial i del context lingüístic. A l'hora de fer la selecció de la mostra s'han tingut en compte dues variables: la mida del municipi⁸ i la condició lingüística ambiental (CLA) de la secció censal on es troba el cau o esplai. Aquest darrer indicador es basa en les dades del coneixement del català del Cens de població i habitatges de l'any 2011 i mostra quina és la vitalitat del català en un territori determinat. Consta de tres categories: "baixa" (quan el nivell de coneixement del català és més baix que la mitjana de Catalunya), "mitjana" (quan es troba en la mitjana de Catalunya) i "alta", (que indica que està per sobre la mitjana de Catalunya).

Tenint en compte la CLA i la mida del municipi, la distribució dels caus i esplais es mostra a la Taula 2:

Taula 2: Distribució dels caus i esplais a Catalunya segons la mida del municipi i la CLA

	CLA baixa	CLA mitjana	CLA alta
Menys de 20.000 habitants	11	40	136
De 20.000 a 70.000 habitants	39	37	37
De 70.000 a 250.000 habitants	26	32	55
Més de 250.000 habitants	38	58	51
TOTAL	560		

Amb aquestes dades es van seleccionar els 22 agrupaments seguint la mateixa proporció (Taula 3).

⁸ Es divideix en 4 categories: menys de 20.000 habitants, de 20.000 a 70.000 habitants, de 70.000 habitants a 250.000 habitants i més de 250.000 habitants. Aquesta última categoria agrupa només dos municipis: Barcelona i l'Hospitalet de Llobregat.

Taula 3: Distribució dels caus i esplais de la mostra de l'estudi

	CLA baixa	CLA mitjana	CLA alta
Menys de 20.000 habitants	0	2	5
De 20.000 a 70.000 habitants	2	1	1
De 70.000 a 250.000 habitants	1	1	2
Més de 250.000 habitants	2	2	2
TOTAL	22		

La selecció dels caus i esplais que han participat a l'estudi s'ha fet de forma aleatòria d'entre tots aquells que complien els requisits establerts. L'observació s'ha fet a tots els grups d'edat que hi ha en cadascun dels agrupaments.

A més, per mantenir criteris de diversitat en la selecció de la mostra s'han establert criteris de dues variables més: l'entitat de la qual forma part el cau o esplai i la vegueria d'on és. D'aquesta manera, s'ha vetllat perquè la mostra de caus o esplais seleccionats seguissin la mateixa proporció que la població, amb l'únic requisit que totes les associacions i totes les vegueries tinguessin, com a mínim, un representant (Taula 4 i Taula 5)⁹.

Taula 4: Nombre d'agrupaments de cada entitat en la població i la mostra

Entitats	Nombre total de caus o esplais	Nombre caus o esplais a la mostra
MCECC	189	6
MEG	151	6
ESPLAC	97	5
FCE	68	1
EC	43	3
AEC	12	1
TOTAL	560	22

Taula 5: Nombre d'agrupaments de cada vegueria en la població i en la mostra

	Nombre total de caus o esplais	Nombre caus o esplais a la mostra
Metropolità	340	13
Comarques centrals	46	2
Ponent	45	2
Comarques gironines	43	2
Camp de Tarragona	37	1
Penedès	31	1
Terres de l'Ebre	12	0
Aran i Pirineus	6	1
TOTAL	560	22

⁹ Tot i així, per raons de disponibilitat no ha estat possible fer cap observació a cap cau o esplai de les Terres de l'Ebre. El seu lloc ha estat substituït per un cau de les comarques gironines, la vegueria amb més nombre de caus d'entre els que tenien només un cau a la mostra.

2.4. Nombre de converses i marge d'error

Després d'haver fet el treball de camp als 22 caus i esplais, s'han recollit converses corresponents a 1.128 infants i joves i 285 caps o monitors, és a dir, un total de 1.413 participants. Respecte de l'univers de tots els participants de caus i esplais, aquesta mostra representa un marge d'error estadístic del 2,56% amb un nivell de confiança del 95% respecte del total de la població dels caus i esplais de Catalunya i un nivell d'incertesa $p/q=0,5$.

Però com hem esmentat anteriorment, la metodologia del mesurament dels usos lingüístics té com a objecte central d'investigació les converses. És per aquest motiu que les dades respecte de la representativitat estadística i el marge d'error que tenen més interès són les de les converses recollides sobre el total de participants en les activitats dels caus i esplais. Seguint la metodologia del *Soziolinguistika Klusterra*, podem saber quin és el marge d'error per cada grup que formava part de la mostra (Taula 6).

Taula 6: Representativitat estadística de les converses recollides en el treball de camp

	Mida municipi	n participants	n converses	Marge d'error
CLA Baixa	De 20.000 a 70.000 habitants	81	160	± 2,16%
	De 70.000 a 250.000 habitants	57	542	± 1,16%
	Més de 250.000 habitants	116	605	± 1,11%
CLA Mitjana	Menys de 20.000 habitants	39	350	± 1,45%
	De 20.000 a 70.000 habitants	112	118	± 2,52%
	De 70.000 a 250.000 habitants	64	42	± 4,22%
	Més de 250.000 habitants	75	160	± 2,16%
CLA Alta	Menys de 20.000 habitants	381	734	± 1,01%
	De 20.000 a 70.000 habitants	159	835	± 0,94%
	De 70.000 a 250.000 habitants	149	161	± 2,15%
	Més de 250.000 habitants	180	247	± 1,74%
TOTAL		1.413	3.954	± 0,43%

El marge d'error de tota la mostra és inferior al $\pm 0,43\%$ i, en gairebé tots els subgrups no supera el 3%, exceptuant la franja de CLA mitjana amb una mida de població de 70.000 a 250.000 habitants, on és una mica més alt.

3. Context: les associacions de lleure de base voluntària i comunitària a Catalunya

Abans d'analitzar els usos lingüístics observats durant les activitats de caus i esplais es contextualitzarà la realitat sociolingüística de les persones que en formen part. És important fer-ho perquè el perfil sociolingüístic explica, en bona mesura, els usos lingüístics. És a dir, el fet que hi hagi un nombre més elevat de persones que tenen una llengua determinada com a llengua inicial i el fet que aquestes persones la sentin com a pròpia són fets que contribueixen a un ús més elevat.

Lamentablement, no tenim dades directes referents al perfil sociolingüístic de les persones que participen en les sis associacions d'educació en el lleure estudiades. Tot i així, podem conèixer-ne certa informació gràcies a l'enquesta sobre generacions i participació, efectuada pel Centre d'Estudis d'Opinió l'any 2023. Aquesta enquesta compta amb una mostra de més de 6.000 persones majors de 15 anys i té com a objectiu conèixer en quina mesura les diferents generacions participen de la vida social.

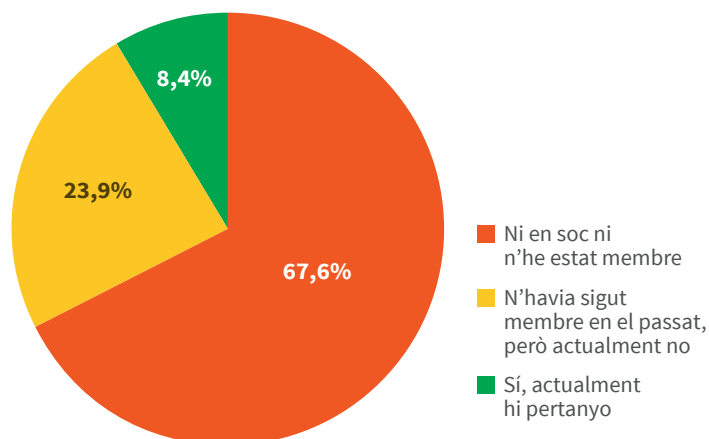
Entre totes les preguntes de l'enquesta n'hi ha tres que són d'interès per a aquest estudi: la llengua inicial¹⁰, la llengua d'identificació¹¹ i la participació en associacions de lleure¹². Si bé aquesta darrera pregunta no fa referència exclusiva als caus i esplais analitzats en aquest estudi, atès que l'àmbit de les associacions de lleure és més ampli, sí que és un bon indicador per conèixer quin perfil de persones formen part de l'educació en el lleure. Tot i així, per ajustar millor els resultats a la realitat estudiada, però mantenint també la significació estadística, mostrarem els resultats de la població menor de 30 anys.

L'objectiu d'aquest apartat, per tant, no és el de descriure el perfil sociolingüístic dels joves i infants dels caus i esplais analitzats en aquest estudi, sinó de contextualitzar, de forma general, la realitat de les persones que participen en associacions d'educació en el lleure a Catalunya amb les úniques dades disponibles que existeixen. És important tenir-ho en compte perquè hi ha diverses diferències en la mostra de l'enquesta sobre generacions i participació i la dels caus i esplais estudiats: en primer lloc, la ja esmentada referent a la pregunta genèrica sobre pertànyer a alguna associació d'educació en el lleure; en segon lloc, el fet que a les dades de l'enquesta no hi són representades les persones menors de 15 anys; i en tercer lloc, el fet que l'enquesta es basa en les pròpies respostes de la població general i no dels infants i joves dels caus i esplais que hem observat.

Al Gràfic 1 hi veiem quin és el percentatge de població que participa o ha participat en les associacions d'educació en el lleure de base educativa.

Segons els resultats de l'enquesta, un 8,4% de la població catalana de 30 o menys declara que pertany a alguna associació d'educació en el lleure, mentre que un 23,9% n'ha format part alguna vegada. El gruix de la població

Gràfic 1: Percentatge de població d'entre 15 i 30 anys que participa o ha participat en alguna associació d'educació en el lleure

10 "Recorda quina llengua va parlar primer vostè a casa quan era petit/a".

11 Quina és la seva llengua? Ens referim a la llengua que considera com a pròpia.

12 Pertany actualment a alguna associació d'educació en el lleure (com a monitor/a o com a nen/a).

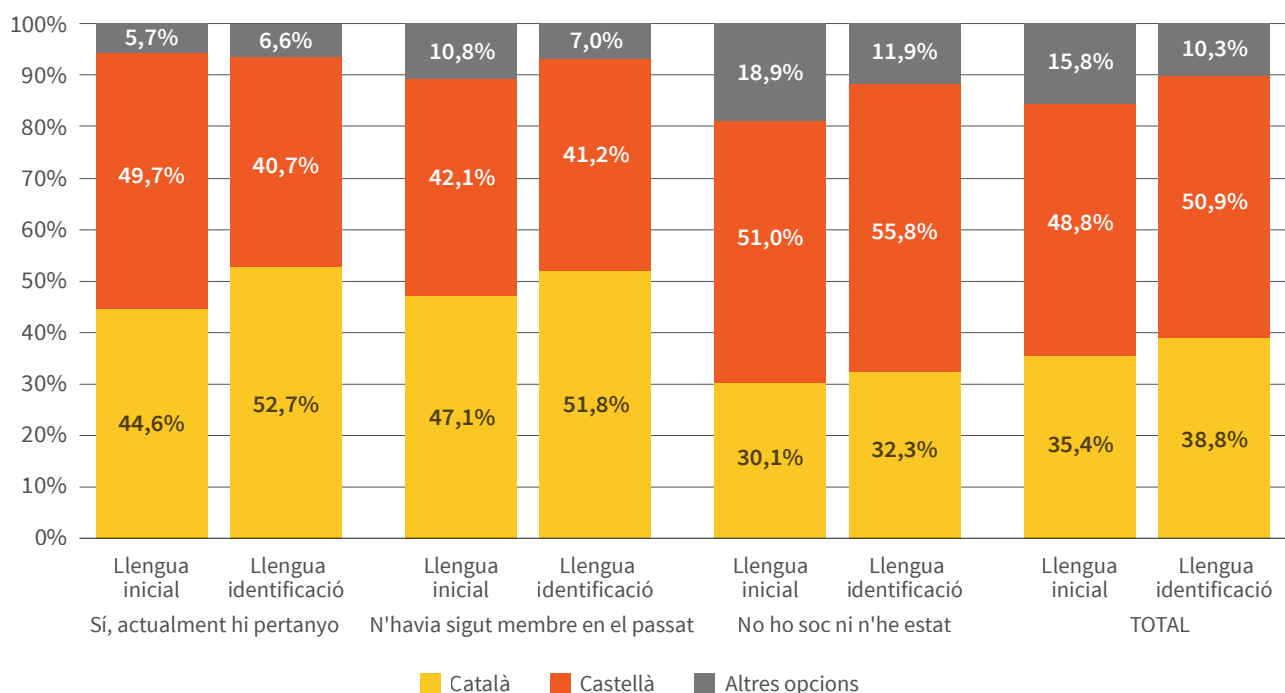
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta sobre generacions i participació (CEO; 2023)

L'estat del català al cau i a l'esplai

(concretament un 67,6%), declara que no n'és ni n'ha estat membre. Per tant, estem davant d'una realitat que, si bé no és majoritària en la societat catalana, sí que implica un nombre important de població.

Al Gràfic 2 mostrem les dades relatives al perfil sociolingüístic (llengua inicial i llengua d'identificació) de la població segons el grau de pertinença a una associació de lleure.

Gràfic 2: Llengua inicial i llengua d'identificació segons la participació en associacions d'educació en el lleure de la població d'entre 15 i 30 anys de Catalunya

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta sobre generacions i participació (CEO; 2023)

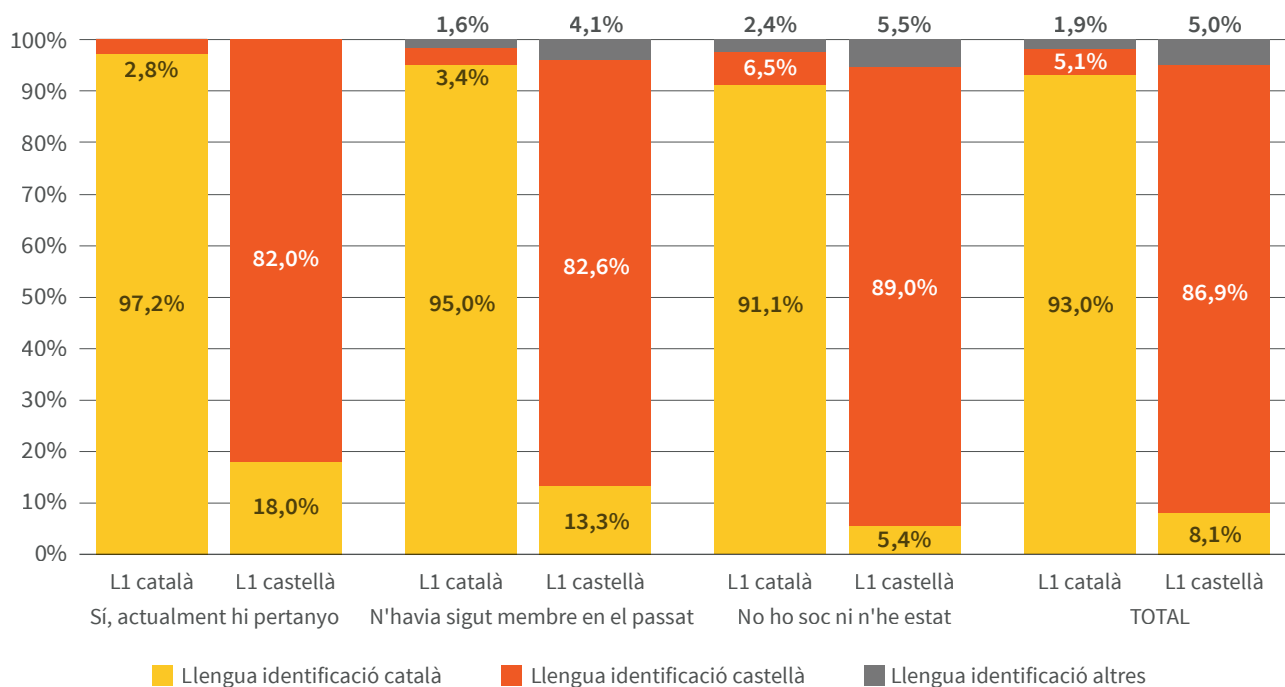
La majoria de les persones que declaren participar en alguna associació d'educació en el lleure són castellanoparlants (un 49,7%), tot i que els catalanoparlants tenen un pes superior respecte del total de la població: mentre que un 35,4% de la població d'entre 15 i 30 anys té el català com a llengua inicial, entre els que pertanyen a alguna associació d'educació en el lleure, el percentatge puja fins al 44,6%: gairebé 10 punts més. Entre el grup de participants en associacions d'educació en el lleure, però, hi ha poca representativitat de la categoria "altres opcions"¹³, amb només un 5,7%, mentre que en el conjunt de la població aquest percentatge és del 10,3%. En conseqüència, el pes tant de catalanoparlants com de castellanoparlants és superior dintre de les associacions de lleure respecte de la població general, si bé, tal com hem dit, l'augment més gran el trobem al grup dels catalanoparlants.

Aquest pes superior del català en els espais del lleure respecte del total de la població és més clar en el cas de la llengua d'identificació: més de la meitat de les persones que participen en l'educació en el lleure (52,7%) s'identifiquen amb la llengua catalana, mentre que aquest percentatge és del 38,8% en el total de la població. A diferència que amb la llengua inicial, el percentatge corresponent al castellà és més baix en el subgrup dels participants en associacions d'educació en el lleure que en el total de la població (50,7% en el total de la població i 40,7% en el subgrup).

¹³ En aquesta categoria s'inclouen tant els parlants d'altres opcions de llengües com els parlants de més d'una llengua, inclosos els que declaren tenir el català i el castellà com a llengua inicial o llengua d'identificació.

També és interessant observar quina és la relació entre les dues variables sociolingüístiques: la llengua inicial i la llengua d'identificació, en especial el percentatge de gent que respon llengües diferents en les dues preguntes (Gràfic 3). Aquesta anàlisi té com a objectiu principal conèixer quin és el poder d'atracció del català per les persones que no tenen aquesta llengua com a llengua familiar.

Gràfic 3: Llengua d'identificació segons la participació en associacions d'educació en el lleure i segons llengua inicial de la població d'entre 15 i 30 anys de Catalunya

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta sobre generacions i participació (CEO; 2023)

Els resultats mostren de forma clara el poder d'atracció que té el català entre els participants en associacions de lleure: gairebé la totalitat dels catalanoparlants (el 97,2%) s'identifiquen amb la seva llengua familiar, però en el cas dels castellanoparlants aquesta concordança no és tan forta i un 18% consideren que el català és la seva llengua, tot i no ser la llengua parlada a casa. Aquest fet contrasta amb les dades que trobem tant en la resta de grups com en el total de la població. Si comparem el percentatge de castellanoparlants que s'identifiquen amb el català veiem que, entre aquella gent que participa d'activitats de lleure, és un 10% superior respecte el total de la població i poc més d'un 13% respecte els que no ho són ni ho han estat mai.

Per tant, les dades mostren que entre la població que forma part d'associacions de lleure els catalanoparlants familiars hi tenen un pes superior que en el conjunt de la població. Aquest fet que s'accentua quan parlem de la llengua d'identificació, en què prop del 20% dels castellanoparlants s'identifiquen amb el català, cosa que no passa, en tanta mesura, en la resta de la població.

4. Anàlisi

4.1. Anàlisi quantitativa

Un cop analitzat el context sociolingüístic de la població que participa a l'associacionisme educatiu de base voluntària i comunitària ens centrarem en la part més important de l'estudi: els usos lingüístics dels infants i joves dels caus i esplais de Catalunya. En la primera part de l'anàlisi quantitativa, farem una descripció de la mostra amb tres de les variables claus d'aquesta anàlisi: els participants de les converses i les dues variables utilitzades que vam utilitzar per seleccionar la mostra de caus i esplais que participaven a l'estudi: la CLA i la mida del municipi.

En la segona part mostrarem les dades referents als usos lingüístics en les converses tenint en compte les diferents variables recollides en aquest estudi.

4.1.1. Anàlisi de les converses recollides

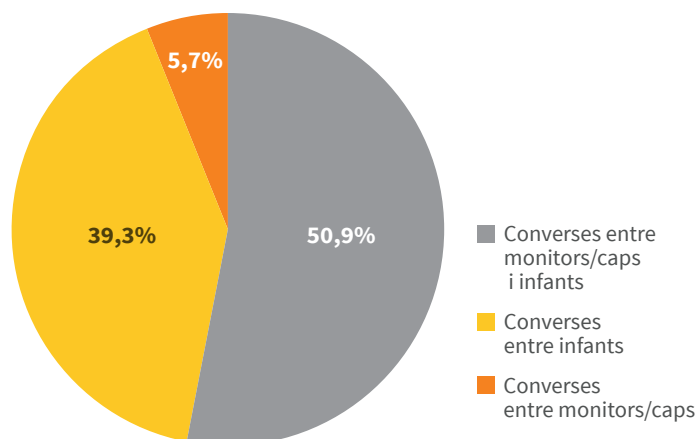
4.1.1.1. Participants en la conversa

Durant el treball de camp es va recollir informació de totes les interaccions que els observadors sentien, independentment de qui hi participava. Gràcies a aquest fet podem distingir entre tres grans tipus de conversa segons els participants: aquelles en què només participaven infants, aquelles en les quals només participaven monitors o caps i les converses amb tots dos tipus d'interlocutors¹⁴.

Aquesta variable, juntament amb la llengua d'ús, serà utilitzada en mostrar tots els resultats. És per aquest motiu que és important presentar com es distribueix la mostra segons els participants en les converses (Gràfic 4).

La meitat de les converses recollides durant el treball de camp tenen com a participants monitors o caps i infants, mentre que el segon gran gruix de converses observades són les que només tenen participants infants amb un 39,3% dels casos. Per acabar, el nombre de converses en què només participen monitors o caps és el més baix, amb un 5,7%.

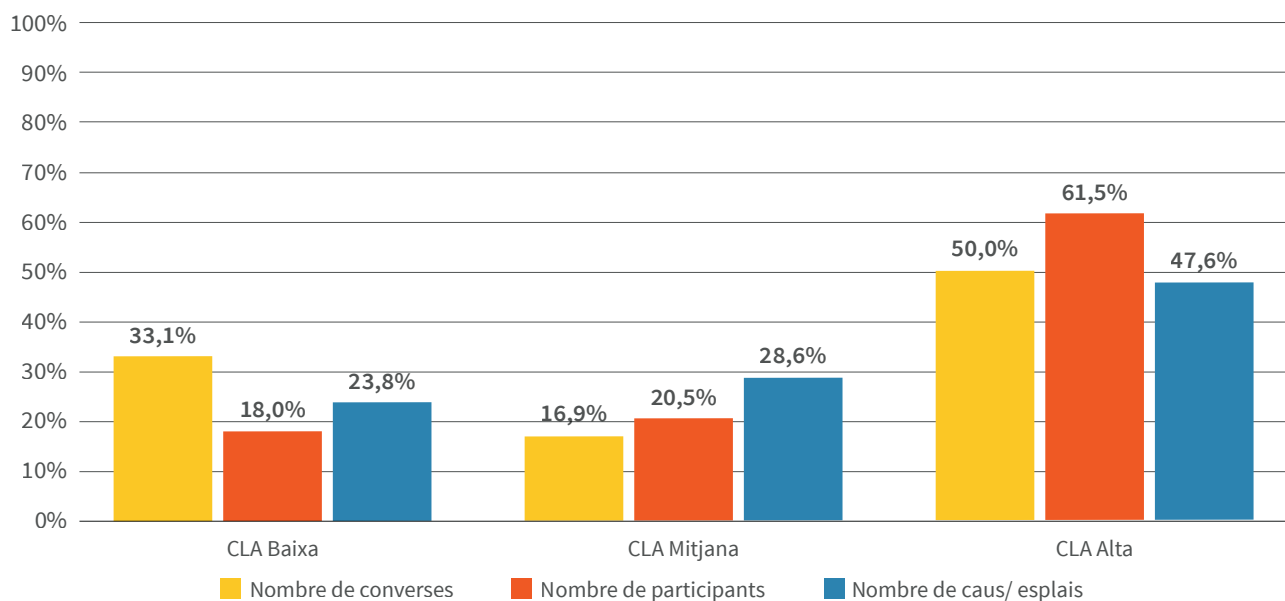
Gràfic 4: Nombre de converses segons els participants

4.1.1.2. Converses segons Condió Lingüística Ambiental (CLA)

Pel que fa a la CLA (Gràfic 5), a més de mostrar les dades del nombre de converses recollides també mostrarem el percentatge de la mostra com del nombre de participants (sumant infants i monitors/caps).

¹⁴ Les dades que mostrem, però, no són exactament les mateixes, atès que ens centrem en els interlocutors. Per tant, en la categoria "Converses entre monitors o caps i infants" hi mostrem els resultats de la llengua parlada pels infants cap als monitors o caps i la llengua parlada pels monitors o caps cap als infants.

Gràfic 5: Percentatge de converses recollides, participants a les activitats i nombre de caus i esplais segons CLA

Font: Observacions als caus i esplais de la mostra

Per saber fins a quin punt la mostra és representativa cal comparar les dades dels números de caus i esplais (allò que vam planificar a l'hora de fer la mostra) amb el nombre de participants (allò que ens vam trobar un cop es va fer l'observació) i fent-ho, veiem que caus i esplais de CLA alta estan sobrerrepresentats (49,8% dels caus i esplais i 61,5% dels participants) i els de CLA mitjana, infrarepresentats (29,8% de caus i esplais i 20,5% de participants.). En els casos de CLA baixa, la diferència és molt petita, de poc més del 2%.

Pel que fa a les converses, però, veiem com en els caus i esplais de CLA baixa el nombre de converses registrades és més elevat que els altres dos indicadors (un 33,1%) i, en canvi, en els caus i esplais de CLA alta i CLA mitjana són més baixos (50% i 16,9%, respectivament). Això es pot deure a molts factors que, lamentablement, no podem controlar: el tipus d'activitat que es feia (en algunes hi ha més converses que en d'altres), el nombre de grups disponibles en el moment de l'observació o si l'observació es feia durant una activitat ordinària o durant les colònies o campaments, entre d'altres.

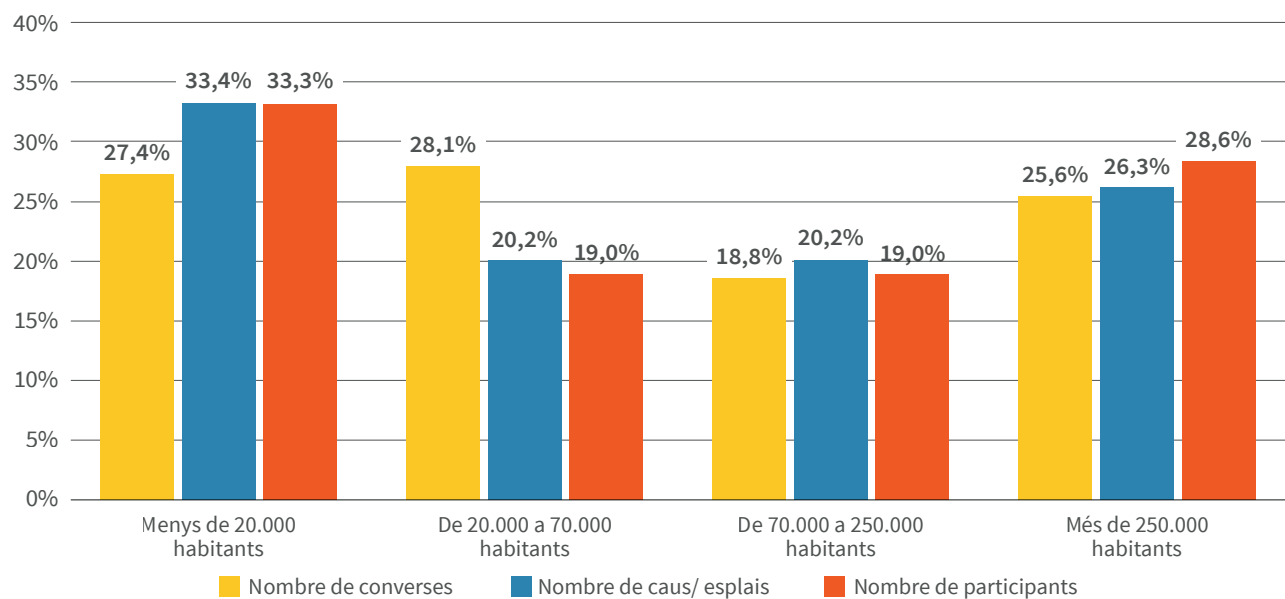
4.1.1.3. Converses segons mida del municipi

Així com hem fet amb la CLA, també hem comparat els resultats de la mostra, el nombre de participants i el nombre de converses dels caus i esplais segons la mida del municipi (Gràfic 6).

En aquest cas i, a diferència del que hem vist amb la CLA, els valors dels tres indicadors són molt més similars. Si comparem el nombre de caus i esplais i el nombre de participants veiem com el percentatge de participants és lleugerament inferior en els municipis de menys de 20.000 habitants (33,4% de caus i esplais i 29,7% de participants) i lleugerament superior en els de 20.000 a 70.000 habitants (20,2% de caus i esplais i 20,2% d'habitants), mentre que en municipis més grans les dades són gairebé idèntiques.

En relació amb el percentatge de converses recollides, també hi ha un cert desequilibri en les dues franges més baixes: en els municipis de menys de 20.000 habitants el nombre de converses recollides és una mica inferior que en la resta de paràmetres (27,4%) i en els de 20.000 a 70.000 habitants, és una mica superior (28,1%).

Gràfic 6: Percentatge de converses recollides, participants a les activitats i nombre de caus i esplais segons CLA

Font: Observacions als caus i esplais de la mostra

4.1.2. Usos lingüístics segons participants

Tot seguit mostrem les dades dels usos lingüístics en les converses dels infants i joves. Presentem les dades fent encreuaments entre l'ús del català, els tipus de conversa segons els participants i diferents variables: concretament mostrem l'ús del català segons la CLA del cau o l'esplai, la mida del municipi on es troba, el grup d'edat, el gènere dels participants en la conversa i el nombre de participants. A més, distingim tots els usos segons quins són els participants de la conversa i a qui es dirigeixen (entre infants, d'infants a monitors/caps, de monitors/caps a infants i entre monitors/caps).

L'anàlisi s'ha fet mitjançant l'encreuament de les variables a través de taules de contingència i, per tal de conèixer-ne la significació estadística, s'ha calculat l'indicador de la khi-quadrada¹⁵ pels valors generals i el dels residuals tipificats corregits pels valors concrets de les caselles¹⁶.

4.1.2.1. Usos lingüístics d'infants i monitors/caps

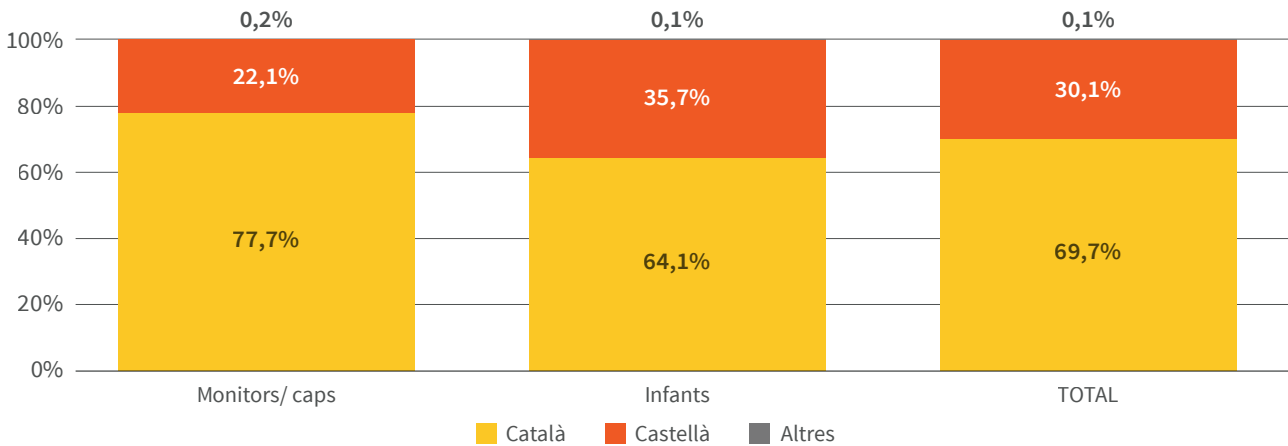
Al Gràfic 7 mostrem les dades generals dels usos lingüístics, tant dels monitors o caps, com dels infants com dels dos grups conjuntament.

El català és la llengua amb més presència en les activitats dels caus i esplais. El 69,7% de les converses que es van mesurar eren en aquesta llengua. Tot i així, hi ha una clara diferència entre els usos dels monitors i caps i els dels infants, atès que els primers fan servir més el català que els segons. Concretament, entre totes les converses en què intervenia un monitor o cap un 77,7% eren en català i, en canvi, en el cas dels infants, el percentatge baixava fins al 64,1%.

¹⁵ Es tracta de la tècnica més utilitzada en aquests casos, que indica si, a partir de la mida de la mostra i de la distribució dels casos, les diferències que s'observen són estadísticament significatives. Per fer-ho, aquest estadístic mostra un percentatge i fixa que el límit per considerar que hi ha diferències estadísticament significatives és del 5%.

¹⁶ És una tècnica que complementa l'anàlisi de la khi quadrada i ens indica en quines categories expliquen les diferències significatives. Els residuals superiors a +- 1,96 mostren una relació significativa en l'encreuament de categories.

Gràfic 7: Usos lingüístics de monitors/caps, infants i total

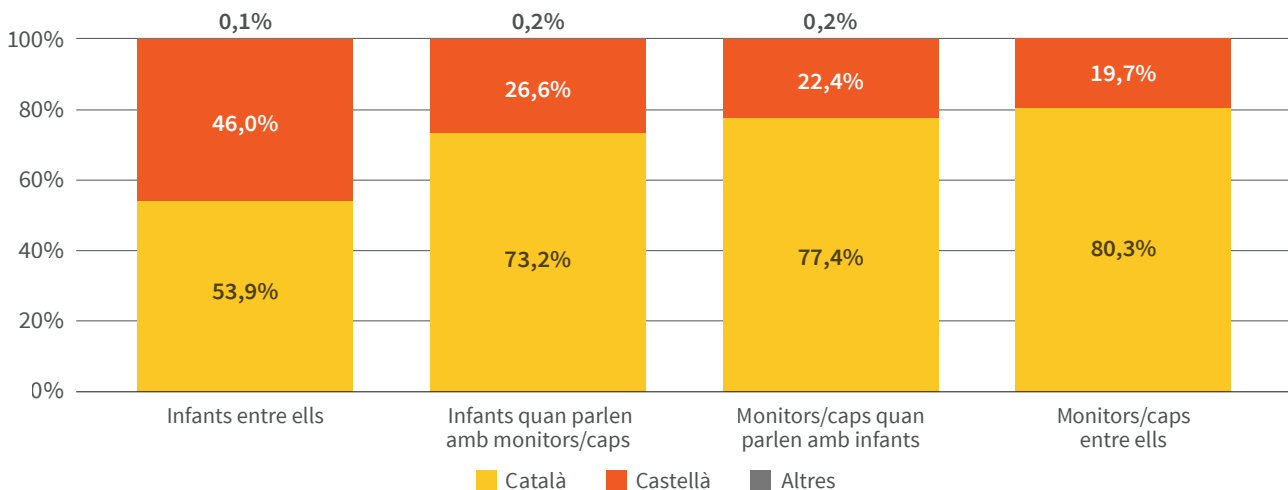

Font: Observacions als caus i esplais de la mostra

4.1.2.2. Usos lingüístics segons els participants a la conversa

En aquest apartat aprofundim en els usos lingüístics tant d'infants com de monitors i caps per veure si hi ha diferències segons quin és l'interlocutor. Per fer-ho, mostrem les dades dels usos lingüístics de les quatre possibles converses que es poden donar tenint en compte els participants. Com hem esmentat anteriorment, aquesta serà una variable clau dintre de l'anàlisi, ja que, com veurem, té un gran pes explicatiu per entendre la realitat lingüística en les activitats de l'associació en el lleure de base voluntària i comunitària (Gràfic 8).

Gràfic 8: Usos lingüístics segons participants a les converses

Font: Observacions als caus i esplais de la mostra

Les dades confirmen la tendència que ja havíem observat en el punt anterior. Els monitors i caps utilitzen més el català que no pas els infants. El més destacable d'aquest gràfic és el gran augment en l'ús del català en les converses només entre infants (53,9%) i d'aquests quan parlen amb els monitors o caps (73,2%).

De la mateixa manera, també hi ha una disminució, tot i que certament no tan pronunciada com l'anterior, en l'ús del català dels monitors i caps quan només participen ells en la conversa (80,3%) i quan es dirigeixen als infants (77,4%).

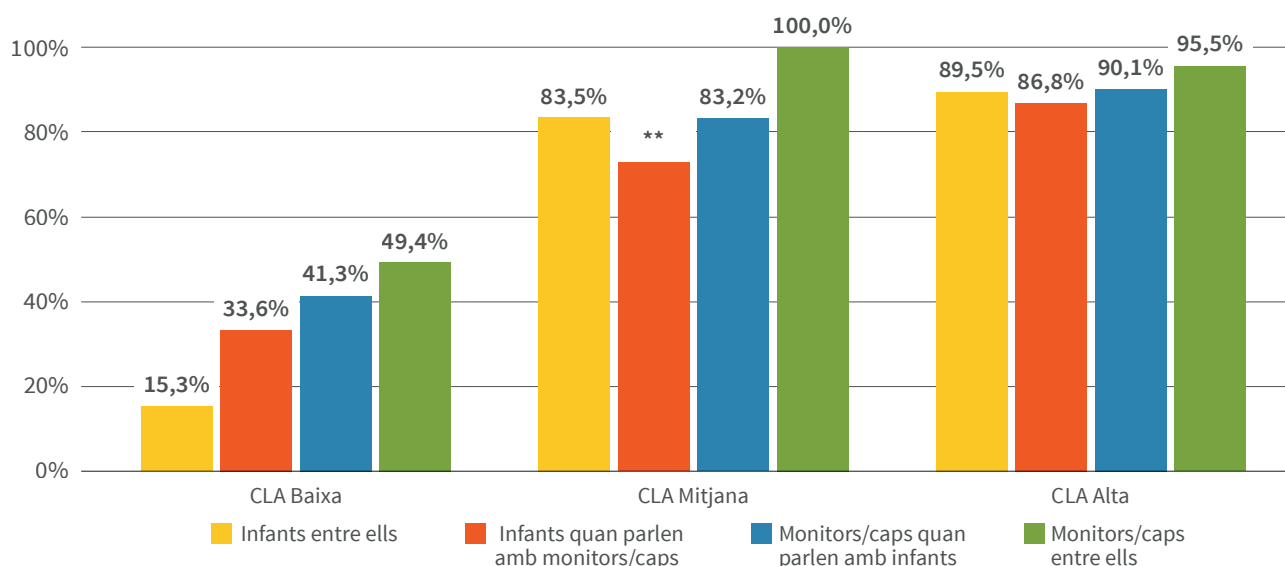
4.1.3. Relació dels usos lingüístics amb la resta de variables

Tot seguit, analitzem si aquesta tendència observada en relació amb els usos lingüístics de monitors i caps i infants es manté en les diferents categories de la resta de variables: la Condició Lingüística Ambiental, la mida del municipi, el grup d'edat de la conversa, el gènere dels seus participants i el nombre de persones que hi participen. En aquest cas, per facilitar la comprensió de la informació només es mostraran els percentatges d'ús del català.

4.1.3.1. Usos lingüístics segons CLA

La primera variable amb què relacionem els usos lingüístics és la Condició Lingüística Ambiental, és a dir, la presència del català en l'entorn on es troba el cau o esplai (Gràfic 9).

Gràfic 9: Ús del català segons participants en la conversa i CLA del cau o esplai

Font: Observacions als caus i esplais de la mostra.

** No és estadísticament significatiu segons les dades dels residuals tipificats corregits.

Podem observar que hi ha una clara diferència entre els caus i esplais que es troben en zones de CLA baixa, per un costat, i els que es troben en zones de CLA mitjana i alta, per l'altra.

En el cas dels caus i esplais en zones amb una presència del català més baixa que la mitjana de Catalunya, veiem com l'ús del català és minoritari en totes les converses independentment de qui hi participa. De nou, hi ha una tendència a perdre l'ús del català a mesura que els monitors i caps intervenen menys en la conversa. Aquesta tendència s'explica, principalment, pel que passa en els caus i esplais de CLA baixa. L'ús del català entre els infants és molt baix, pròxim al 15%, però augmenta fins al 33,6% quan els infants es dirigeixen als monitors o caps¹⁷. Per contra, l'ús més alt del català el trobem en les converses entre monitors o caps (49,4%), el qual disminueix una mica quan es dirigeixen als infants (41,3%).

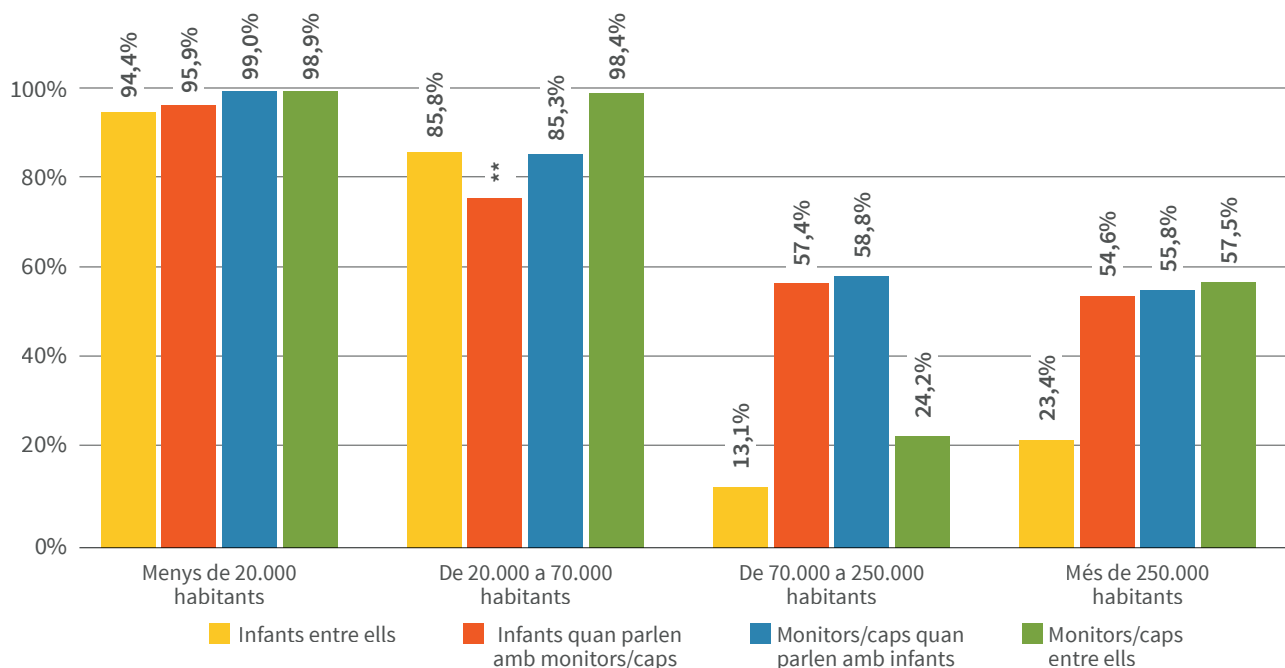
En la resta de caus i esplais, tant de CLA mitjana com alta, l'ús del català és molt elevat i, en tots els casos, supera el 80%, amb una lleugera tendència general a ser més utilitzat en les zones de CLA alta però, en general, es manté la tendència de més ús del català com més participació dels monitors/caps.

¹⁷ A la part qualitativa de l'estudi s'aprofundirà en aquesta qüestió.

4.1.3.2. Usos lingüístics segons mida del municipi

Tot seguit, al Gràfic 10, podem observar les dades en relació amb l'ús del català i la mida del municipi del cau o esplai.

Gràfic 10: Ús del català segons participants en la conversa i mida del municipi del cau o esplai

Font: Observacions als caus i esplais de la mostra.

** No és estadísticament significatiu segons les dades dels residuals tipificats corregits.

En termes generals, com més habitants tenen els municipis d'on són els caus i esplais, més baix és l'ús de català. Als municipis amb menys de 20.000 habitants, on cal recordar que es concentren una bona part dels caus i esplais de CLA alta, l'ús del català és gairebé hegemònic, tot i que fins i tot en aquest cas també és més alt l'ús dels monitors i caps que no pas el dels infants.

En els municipis de 20.000 a 70.000 habitants la tendència és similar, però l'ús entre infants i de monitors/caps a infants és uns 15 punts més baix que en els caus i esplais dels municipis més petits, així com dels usos entre els monitors i caps, amb valors lleugerament superiors al 85%.

En les dues categories dels caus i esplais en municipis amb més habitants, l'ús del català és molt inferior. En el cas dels caus i esplais de municipis de 70.000 a 250.000 habitants, els dos valors corresponents a les converses entre infants i monitors/caps es troben al voltant del 58%, mentre que els valors dels usos entre infants i entre monitors i caps són molt més baixos¹⁸.

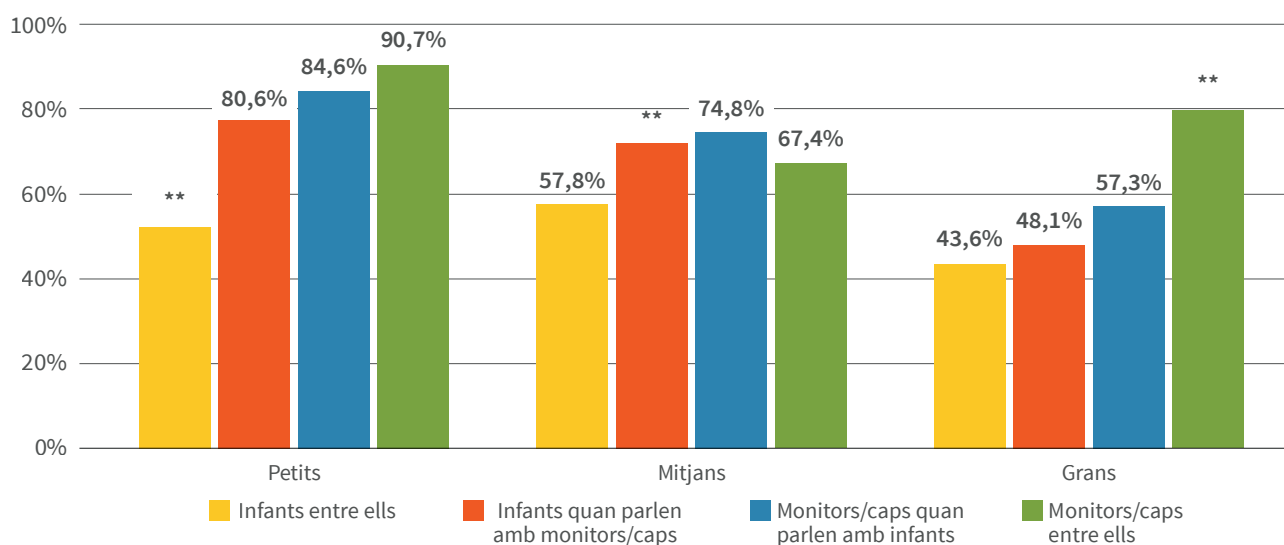
En els municipis de més de 250.000 habitants (que en el cas de Catalunya són només dos: Barcelona i l'Hospitalet de Llobregat) trobem una gran diferència entre l'ús del català entre els infants (23,5%) i la resta d'usos lingüístics, en els quals trobem un ús del 55% aproximadament.

¹⁸ La diferència entre els valors dels municipis de 70.000 a 250.000 habitants estan influïts pel fet que un sol agrupament en què hi havia molts participants i que es troba en una zona de CLA baixa abasta la gran majoria de les interaccions dels agrupaments d'aquesta categoria. Tal com s'explicarà en la part qualitativa, el comportament dels monitors o caps en aquest agrupament, on la major part tant d'infants com de monitors o caps parlaven en castellà, era el de dirigir-se al grup d'infants sempre en català. A més, aquestes dades s'han de llegir amb cautela perquè, tal com hem explicat en la Taula 6, precisament aquesta és la franja de població amb un major marge d'error mostral.

4.1.3.3. Usos lingüístics segons grup d'edat

Tot seguit, al Gràfic 11, es mostren els resultats de l'ús del català en les converses segons el grup d'edat en la qual s'han donat. Tal com hem explicat en el punt 2.1.1, hi ha hagut certs problemes a l'hora de construir la variable referent al grup d'edat, tant per les diferències en la composició dels grups d'edat als caus i esplais com pel fet de trobar-nos, en ocasions, amb converses en què participaven infants de diferents grups d'edat. Això ha fet que el nombre de casos en aquesta variable sigui més baix i, en conseqüència, que no hi hagi significació estadística en algunes categories.

Gràfic 11: Ús del català segons participants en la conversa i grup d'edat

Font: Observacions als caus i esplais de la mostra.

** No és estadísticament significatiu segons les dades dels residuals tipificats corregits.

Pel que fa als grups d'edat, tot i la manca de solidesa d'algunes dades, sí que es pot detectar una lleugera disminució en l'ús del català a mesura que l'edat dels infants avança. Els valors més baixos d'ús dels infants els trobem en el grup dels grans, amb un ús del 43,6% (entre infants) i 48,1% (d'infants a monitors/caps), mentre que tant en el grup dels petits com dels mitjans el català és la llengua majoritària. L'única dada significativa de llengua d'ús dels infants en el grup dels petits és la de l'ús amb els monitors i caps, i és molt alta (80,6%) i en el grup dels mitjans, és el de la llengua entre infants que, per poc, és majoritària (57,8%)

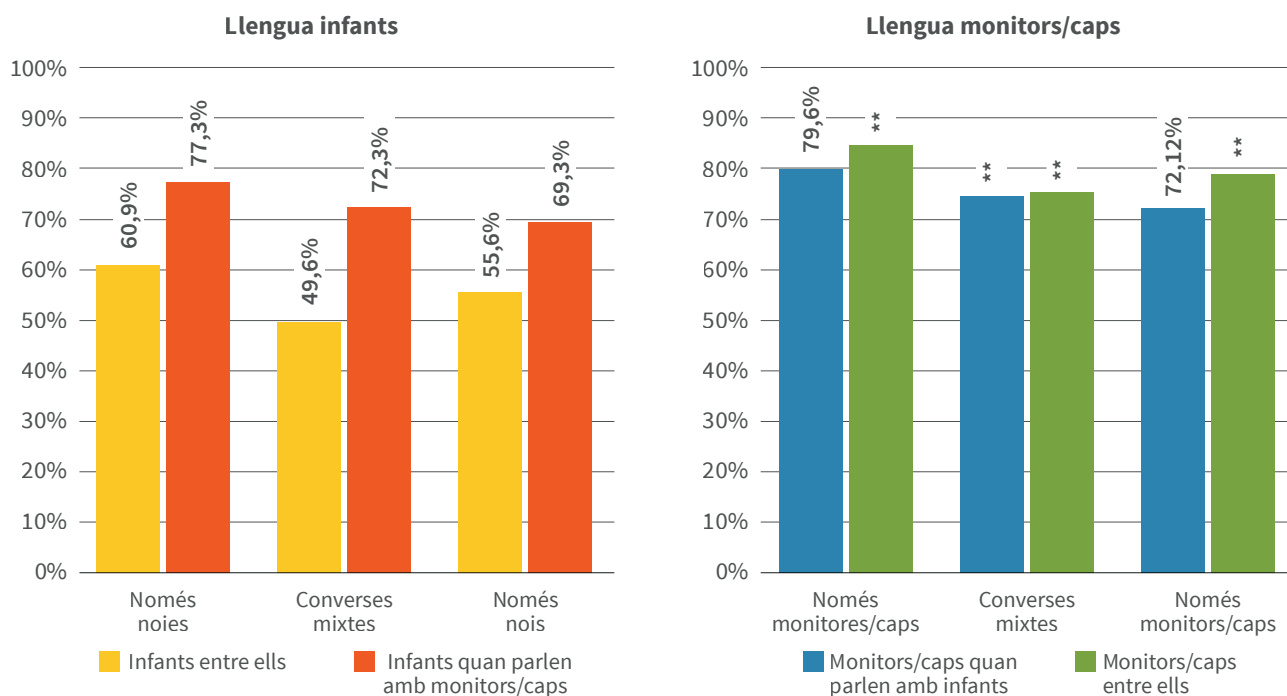
En relació amb els usos dels monitors i caps, l'ús del català és, en general i un cop més, més elevat que el dels infants, però també disminueix a mesura que els infants són més grans. En el grup dels petits, els dos percentatges superen el 85%, en el grup dels mitjans hi ha un ús proper al 70% i, en el dels grans, l'únic valor significatiu és del 57,3%.

En aquest cas, l'ús entre monitors i caps entre ells és menys rellevant que el dels infants, perquè la seva distribució en tant que referents adults en els grups i branques dels caus i esplais no segueix un criteri d'edat, sinó que cada agrupament fa la distribució dels monitors i caps com considera convenient.

4.1.3.4. Usos lingüístics segons gènere

Tot seguit, al Gràfic 12 podem veure les dades referents al gènere de l'interlocutor de les converses observades. Mostrarem les dades separant, per un costat, el gènere dels infants i, per l'altre dels monitors i caps. Com es pot observar, com que disposem de poques converses entre monitors i caps, les dades dels seus usos tenen una significació estadística baixa i només podem mostrar les dades de la llengua que fan servir quan es dirigeixen als infants.

Gràfic 12: Ús del català segons participants en la conversa i gènere dels interlocutors

Font: Observacions als caus i espais de la mostra.

***No és estadísticament significatiu segons les dades dels residuals tipificats corregits”.

En primer lloc veiem com, de nou, l'ús del català de monitors i caps és més elevat que el dels infants i, en segon lloc, com les noies fan servir una mica més el català que els nois. En la llengua entre infants, quan els grups són de noies, l'ús del català és del 60,9%, quan els grups són de nois del 55,6% i, en el cas dels grups mixtos, el valor és encara més baix, del 49,6%. També se segueix la mateixa tendència en l'ús dels infants amb els monitors/caps: un 77,3% quan qui parla són noies i un 69,3% quan són nois. En aquest cas, en els grups mixtos, l'ús és més alt (72,3%).

Pel que fa a la llengua dels monitors/caps quan parlen amb els infants, també les noies (79,9%) utilitzen més el català que els nois (72,12%).

4.1.3.5. Usos lingüístics segons nombre de participants a les converses

En l'últim apartat de l'estudi veurem si hi ha canvis en els usos lingüístics segons el nombre de participants. La hipòtesi que hem comprovat és si el català té un paper destacat en els usos dels monitors i caps a grans grups (per exemple per donar instruccions o explicar jocs) i, per tant, si hi ha diferències entre converses amb grups reduïts i grups grans. També veurem si els infants varien els usos lingüístics en converses individuals o dintre d'un gran grup.

Després d'observar els resultats, però, hem vist que no hi ha relació significativa entre aquestes variables i que, per tant, el percentatge d'ús del català no varia gaire, ni entre els infants ni entre els monitors i caps, segons si el grup és més gran o més petit.

Tot i que les dades no ens mostrin diferències, en la part qualitativa de l'estudi sí que ho hem analitzat i, per tant, s'estudiarà en l'apartat corresponent.

4.2. Anàlisi qualitativa

A més de les dades quantitatives, durant les observacions també es va recollir informació de caràcter qualitatiu descrivint les situacions que es poguessin emmarcar en algun comportament destacable, sobretot referent als canvis de llengua en les converses que podria ser d'interès per entendre les dades que hem mostrat anteriorment. D'entre totes les observacions s'han recollit 138 notes de veu.

Com hem vist, els infants són qui fan un ús més baix del català, sobretot quan parlen entre ells, tot i que augmenta quan en la conversa hi participa algun monitor o cap. De la mateixa manera, l'ús dels monitors i caps segueix el camí invers: és més alt en les converses entre ells però disminueix quan parlen amb els infants.

Les dades quantitatives ens fan pensar que es produeixen canvis de llengua, principalment, dels infants, però també dels monitors i caps. Amb l'anàlisi qualitativa volem saber quins són els perfils més proclius i quins són els contextos en què es donen aquests canvis. És per això que presentarem l'anàlisi en dos punts: el primer referent al comportament dels infants quan parlen entre ells i el segon referent al comportament dels monitors i caps com a referents adults dels infants.

La metodologia per fer l'anàlisi qualitativa té tres parts. Primerament vam transcriure totes les notes de veu (anomenades "citacions"), i posteriorment es van codificar segons els patrons de comportament més estesos, que seran l'eix central de l'anàlisi. Un cop acabada la codificació, vam fer una anàlisi de les co-ocurrències entre els codis. Aquesta anàlisi consisteix a veure i comptabilitzar quins són els codis que coincideixen en una mateixa citació.

En les taules de l'anàlisi de co-ocurrències hi apareixen dues xifres: la primera és el comptatge de vegades que els dos codis coincideixen en una mateixa citació i el segon (que a les taules està entre parèntesis) és el coeficient de co-ocurrència: un indicador matemàtic que posa en relació el nombre de coincidències entre els dos codis respecte del total de citacions de cadascun, és a dir, ens diu si la intensitat de la relació entre els codis és més forta o més feble. El coeficient va del número 0 (cap dels dos codis coincideix en cap citació) a 1 (totes les cites coincideixen en els dos codis). A banda de les taules de co-ocurrències, també mostrem algunes de les citacions més representatives.

Els codis que representen els patrons de comportament d'infants i monitors/caps es relacionaran amb les variables següents:

- 1. Tipus d'interacció:** A l'hora de fer els mesuraments quantitius no es poden mostrar alguns trets que són molt importants de les converses recollides. Per exemple, les dades no ens diferencien si una conversa és llarga o si es tracta d'una interacció d'una sola frase. Fent el mesurament quantitatiu, cadascun dels casos es comptabilitza com una conversa, tot i que qualitativament la diferència és rellevant. Amb aquesta primera variable es mostraran els comportaments tant d'infants com de monitors/caps tenint en compte el tipus d'interacció: si es tracta d'un canvi de llengua consistent en frases o expressions o bé si es tracta de canvis en l'ús lingüístic en converses.
- 2. CLA del cau o esplai:** És una de les variables on hem trobat més diferències en els usos lingüístics dels infants i monitors/caps i ens mostra la vitalitat del català de la zona on es troba el cau o esplai.
- 3. Context de la conversa:** Són diferents factors que poden influir en els canvis de llengua d'un infant o d'un monitor o cap. Per exemple el fet d'estar jugant, fent una activitat o el fet de dirigir-se a tot el grup o una conversa específica amb una persona.

4.2.1. Variació dels usos lingüístics entre els infants

En aquest primer apartat ens centrarem en els comportaments dels infants pel que fa als canvis de llengua en les converses entre ells. A més dels canvis de llengua, també és rellevant el fet que algun infant es mantingui en l'ús de la seva llengua encara que algú s'hi hagi dirigit en l'altra. Hi ha 61 citacions en què es veu algun d'aquests comportaments i s'han codificat segons cinc patrons de comportament (Taula 7):

Taula 7: Patrons de comportament sobre la variació o manteniment dels usos lingüístics dels infants

Patró de comportament	Nombre de citacions
L'infant/-s canvia del català al castellà	34
L'infant/-s alterna l'ús de la llengua	11
L'infant/-s es manté en castellà tot i que li parlin en català	8
L'infant/-s canvia del castellà al català	5
L'infant/-s es manté en català tot i que li parlin en castellà	3
TOTAL	61

Amb molta diferència, el comportament amb més citacions és el dels infants que, en algun moment, canvien de llengua i passen de parlar en català a fer-ho en castellà: més de la meitat de les interaccions que s'han observat són d'aquest tipus. Seguidament hi trobem aquells que van alternant l'ús de les dues llengües, és a dir, que no canvien d'una llengua a l'altra sinó que fan servir les dues de forma indistinta. En tercer lloc hi ha les interaccions que fan referència als infants que no canvien l'ús en castellà encara que algú se li dirigeixi en català i, en els últims dos llocs, hi trobem els canvis del castellà al català i el manteniment del català.

Podem dir que, dels cinc patrons de comportament, n'hi ha dos que explicarien un ús baix del català (canvi cap al castellà i manteniment del castellà), dos més que explicarien un baix ús del castellà (canvi cap al català i manteniment del català) i un que representaria una posició més neutra (alternança de llengües). Segons els registres obtinguts, les primeres són molt superiors a les segones, cosa que pren força sentit si observem els resultats de l'anàlisi quantitativa.

Tot seguit aprofundirem en aquests patrons de comportament analitzant-ne la co-ocurrència amb altres variables: el tipus d'interacció, la CLA i el context en què es dona la conversa.

4.2.1.1. Tipus d'interacció

Principalment hi ha dos tipus d'interaccions: les frases o expressions (és a dir, el fet d'estar parlant en una llengua i introduir-ne una altra només per dir alguna frase o expressió) i les converses (canviar la llengua de tota la conversa en funció del context o de l'interlocutor). Les primeres solen fer referència a accions molt més concretes, mentre que les segones fan referència a patrons de comportament més generals dels infants (Taula 8).

Taula 8: Co-ocurrències entre la variació o manteniment dels usos dels infants i el tipus d'interacció

Patró de comportament	Canvia del català al castellà	Alterna l'ús de les llengües	Es manté en castellà	Canvia del castellà al català	Es manté en català
Frases o expressions	23 (0,40)	2 (0,04)	0	0	0
Converses (canvi de llengua)	11 (0,12)	8 (0,12)	8 (0,12)	5 (0,06)	3 (0,05)

L'estat del català al cau i a l'esplai

Hi ha moltes diferències entre tipus d'interacció i els comportaments lingüístics. El fet d'introduir frases o interaccions d'una altra llengua és un fenomen gairebé exclusiu dels canvis del català al castellà, com per exemple el de Citació 1. Com és lògic, com que és una variable que expressa un canvi de llengua, cap de les dues categories referents al manteniment tenen citació, però sí que és remarcable que no s'hagi trobat cap cas en què s'introdueixin frases o expressions en català en infants que parlin en castellà.

Citació 1

Número de registre citació	12.7
CLA	Alta
Grup d'edat	Grup petits
Mida del municipi	Menys de 20.000 habitants
Citació: "Alguns infants, entre ells, utilitzen paraules en castellà quan volen afirmar alguna cosa dient "toma, ya voy, no vale" tot i que la conversa es manté en català."	

Per contra, hi ha registres corresponents a canvis de llengua en les converses en totes les categories de comportament lingüístic. De nou, però, trobem més canvis de català al castellà, seguit per l'alternança de les llengües, el manteniment del castellà, el canvi del castellà al català i, per últim, el manteniment en català. Tot i que el nombre de citacions és superior en la primera, el coeficient de co-ocurrència és el mateix que en els canvis de català a castellà, l'alternança de llengües i el manteniment en castellà.

Per tant, tot i que bona part de les citacions d'infants que passen del català al castellà ho fan en moments puntuals mitjançant frases o expressions castellanes, també és el comportament que més vegades hem trobat en converses. En els dos casos, les categories amb més presència són les que ens expliquen un baix ús del català.

En aquest cas no mostrarem cap exemple de citació dels canvis en converses, atès que se'n podran veure uns quants en els punts següents.

4.2.1.2. Condició lingüística ambiental (CLA)

Tot seguit, estudiarem com es donen els processos de canvi i manteniment de llengües segons la CLA del cau o esplai. Cal recordar que aquesta és la variable amb diferències més importants en la part quantitativa de l'estudi (Taula 9).

Taula 9- Co-ocurrències entre els la variació o manteniment dels usos dels infants i la CLA

	Canvia del català al castellà	Alterna l'ús de les llengües	Es manté en castellà	Canvia del castellà al català	Es manté en català
Baixa	6 (0,11)	2 (0,04)	2 (0,06)	1 (0,03)	0
Mitjana	9 (0,15)	2 (0,06)	4 (0,10)	2 (0,05)	0
Alta	19 (0,27)	7 (0,12)	2 (0,03)	2 (0,03)	3 (0,05)

De nou, la situació més habitual en els caus i esplais de les tres CLA és la que els infants canviïn de català a castellà. El valor més alt, però, el trobem en els caus i esplais de CLA alta. Com que estem parlant amb números absoluts i no relatius, aquest fet podria ser d'esperar per raons estrictament probabilístiques i demogràfiques: en aquells entorns

lingüístics amb més presència del català el nombre de catalanoparlants és major i, per tant, és més probable que hi hagi més persones que canviïn de llengua que no pas en aquells indrets on hi ha més castellanoparlants.

En tot cas, el fet que, fins i tot en entorns que haurien de ser molt proclius a l'ús del català hi hagi infants que canviïn cap al castellà és un fet molt rellevant per explicar les dades dels usos lingüístics entre infants. Un bon exemple el trobem en la Citació 2.

Citació 2

Número de registre citació	5.12.1
CLA	Alta
Grup d'edat	Diversos grups d'edat
Mida del municipi	De 70.000 a 250.000 habitants
Citació: "Hi ha un grup d'uns 7 nens i nenes que parlen en català entre ells, però quan parlen amb la resta canvien sistemàticament al castellà".	

Hem dit que podria entrar dintre dels paràmetres de la lògica que hi hagués més canvis català-castellà en els caus i esplais de CLA alta per raons probabilístiques i demogràfiques. Però si seguíssim aquesta mateixa lògica, els canvis en sentit invers (del castellà al català) s'haurien de produir en els entorns amb més presència del castellà (és a dir, els de CLA baixa), i això no passa. De fet, només hem trobat una interacció en aquest sentit (Citació 3). Aquesta única interacció representa un fet prou excepcional, atès que el canvi de català a castellà es veu molt influït per l'acció d'un monitor/cap¹⁹.

Citació 3

Número de registre citació	3.5
CLA	Baixa
Grup d'edat	Tots els grups d'edat
Mida del municipi	De 70.000 a 250.000 habitants
Citació: "De tot l'esplai era l'únic grup en què tots els infants parlaven en català i ho feien perquè hi havia una monitora que en tot moment parlava en català. Els nens entre ells en general parlaven en castellà, però quan, abans, la monitora parlava els hi parlava en català, tot el grup canviava de llengua, inclús entre ells. Només hi havia un nen de tot el grup que parlava sempre en castellà".	

Una altra diferència destacable en relació amb les diferències qualitatives segons la CLA la trobem en les interaccions referents a les alternances de llengua d'un infant o infants, que és la segona categoria amb més citacions en els caus i esplais de CLA alta. Aquestes citacions, a més, apunten a la tendència general que aquesta alternança de llengües es dona quan el català és la llengua d'ús molt majoritari en el grup. En aquest casos, els infants l'acaben adoptant, en menor o major mesura (Citació 4 i Citació 5).

¹⁹ Aquest és, de fet, l'agrupament o esplai que explicàvem en el punt 4.1.1.3, referent als usos lingüístics segons la mida del municipi, quan hem dit que els resultats, en aquell cas, s'explicaven pel comportament d'un dels monitors o caps, que tenia la capacitat de modificar els usos lingüístics dels infants.

Citació 4

Número de registre citació	7.7
CLA	Alta
Grup d'edat	Mitjans
Mida del municipi	Més de 250.000 habitants

Citació: “Eren tres nois parlant en català. Un ha fet una pregunta en català i l'altre ha respost en castellà. Els dos han mantingut la llengua (el castellà), però quan s'han afegit més nois, tots s'han passat al català”.

Citació 5

Número de registre citació	7.10
CLA	Alta
Grup d'edat	Mitjans
Mida del municipi	Més de 250.000 habitants

Citació: “Eren quatre noies parlant català entre elles. Se n'han separat dues i han començat a parlar en castellà. Com més gran és el grup, més català hi ha”.

En canvi, en els entorns més castellanoparlants (CLA baixa), l'anàlisi de les citacions apunta que l'alternança de la llengua no es deu la pressió grupal (com en els casos de CLA alta), sinó més aviat a situacions concretes en què l'interlocutor parla en català (Citació 6).

Citació 6

Número de registre citació	17.6
CLA	Baixa
Grup d'edat	Diversos grups
Mida del municipi	De 20.000 a 70.000 habitants

Citació: “Un infant parla en castellà, i dues nenes quan es dirigeixen a ell parlen en castellà, però en un moment ha arribat un altre infant que s'ha referit a elles en català i elles també l'han parlat”.

Per acabar, ens queda repassar dues de les situacions en què els infants es mantenen en la seva llengua tot i estar en contacte amb l'altra. En aquest casos, d'infants que mantinguin el català només en trobem en caus o esplais de CLA alta. Tot i així, aquesta és la situació amb menys casos trobats i els exemples mostren que, més que una dinàmica generalitzable, es tracta de situacions excepcionals i d'infants concrets (Citació 7).

Citació 7

Número de registre citació	5.12
CLA	Alta
Grup d'edat	Diversos grups
Mida del municipi	De 70.000 a 250.000 habitants

Citació: “Hi ha un nen i una nena que són germans, que parlen català entre ells i no canvien de llengua, independentment de la llengua en què els parli l'interlocutor. Són els únics que mantenen el català en totes les converses”.

En canvi, és més habitual trobar-se la situació en què algun infant es mantingui en castellà tot i estar en contacte amb algun infant o grup que parli en català. Aquest comportament el trobem, sobretot, en caus i esplais de CLA mitjana i, en molta menor mesura als de CLA baixa i alta. En tots tres casos, les situacions analitzades apunten a un alt grau de fidelització lingüística dels infants castellanoparlants que, en algunes ocasions, provoca fins i tot un canvi de llengua en els interlocutors (Citació 8).

Citació 8

Número de registre citació	4.10
CLA	Baixa
Grup d'edat	Mitjans
Mida del municipi	De 70.000 a 250.000 habitants

Citació: “Hi ha un grupet d'infants que només parla en castellà: que sempre intervé en castellà fins i tot quan se'ls parla en català. Els caps, encara que es dirigeixen al grup en català, es dirigeixen a ells en castellà. A més, quan intervenen, tota la conversa passa al castellà”.

4.2.1.3. Context de la conversa

Per acabar, analitzem quin és el context en què es dona el procés de canvi o manteniment de llengua dels infants. D'entre totes les interaccions, hem detectat tres patrons de comportament generalitzables: quan la interacció es fa durant el transcurs d'alguna activitat del cau o esplai, quan es produeix en un canvi de conversa entre un grup gran i un grup petit o quan es fa per influència d'un altre infant que parlava una altra llengua. A la Taula 10 podem veure la taula de les co-ocurrències amb els comportaments lingüístics dels infants.

Taula 10: Co-ocurrències entre la variació o manteniment dels usos dels infants i la CLA

	Canvia del català al castellà	Alterna l'ús de les llengües	Es manté en castellà	Canvia del castellà al català	Es manté en català
Llengua durant les activitats	11 (0,21)	3 (0,08)	0 (0)	1 (0,03)	0 (0)
Diferències grups reduïts i grups grans	1 (0,02)	2 (0,08)	1 (0,07)	5 (0,26)	0 (0)
Infant fa canviar llengua	6 (0,15)	5 (0,29)			

L'estat del català al cau i a l'esplai

Segons les interaccions detectades, veiem com el desenvolupament de l'activitat és un context molt procliu perquè es donin aquests canvis de llengua, sobretot en situacions que formen part de l'activitat com cantar la cançó d'un joc, queixar-se d'alguna decisió o celebrar una victòria (Citació 9 i Citació 10).

Citació 9

Número de registre citació	1.8
CLA	Alta
Grup d'edat	Petits
Mida del municipi	De 20.000 a 70.000 habitants
Citació:	“Per queixar-se d'alguna decisió que no els sembla bé del joc els nens fan servir el castellà, però normalment parlen en català”.

Citació 10

Número de registre citació	2.1
CLA	Alta
Grup d'edat	Petits
Mida del municipi	Menys de 20.000 habitants
Citació:	“La dinàmica general és parlar en català, només quan juguen a l'aranya peluda fan la cantarella del joc en castellà”.

En les altres dues categories estudiades trobem dinàmiques diferents, sobretot en les diferències entre els grups grans i els grups petits. Aquesta és l'única categoria en què els registres corresponents als canvis de castellà al català són majoritaris. Com també hem vist en l'apartat dels comportaments segons la CLA, el fet que la dinàmica general del grup sigui la de parlar en català és el factor principal que explica l'ús d'aquesta llengua. De fet, tot i que només hi ha cinc interaccions detectades en les quals els infants passen de parlar castellà a parlar català, totes tenen com a context el fet de dirigir-se al grup (Citació 11).

Cal recordar, però, que en l'apartat quantitatiu no s'han trobat diferències significatives entre els usos lingüístics i la mida del grup i, de fet, el nombre d'interaccions qualitatives que s'hi han detectat són poques (només cinc), però qualitativament sí que és important remarcar aquesta tendència.

Citació 11

Número de registre citació	18.8
CLA	Mitjana
Grup d'edat	Mitjans
Mida del municipi	Més de 250.000 habitants
Citació:	“Hi ha un noi que majoritàriament parla en castellà però de tant en tant va canviant al català quan fa preguntes a tot el grup o per fer alguna explicació”.

La tercera categoria de context en què es dona la conversa és la dels canvis lingüístics per influència d'un altre infant. En aquest cas, veiem que la categoria que té el coeficient més alt és la de l'alternança de llengües, tot i que els canvis del català al castellà són també força importants. Els canvis de llengua en les relacions individuals es contraposen, per tant,

amb els canvis en els usos grupals i és aquí on tornem a trobar un punt clau per entendre la pèrdua d'ús del català, ja sigui pel canvi de llengua o per l'alternança en l'ús del castellà (Citació 12).

Citació 12

Número de registre citació	20.5
CLA	Baixa
Grup d'edat	Grans
Mida del municipi	Més de 250.000 habitants
Citació:	“Un jove castellanoparlant es dirigeix en castellà a un altre jove. Tot i que aquest es relaciona amb les altres persones en català, amb el jove castellanoparlant canvia la llengua al castellà”.

Aquí no s'ha detectat cap cas en què un infant canviï del castellà al català per influència d'un altre, i aquest fet és prou rellevant per entendre la situació que hem vist en les dades quantitatives.

4.2.2. Rol de referents lingüístics dels monitors i caps

Les dades quantitatives han mostrat que, en contra del que passa amb els infants, els monitors i caps fan servir més el català, tot i que aquest ús disminueix quan parlen entre ells respecte de quan parlen amb els infants.

També hem vist que el fet de dirigir-se a tot el grup pot fer augmentar l'ús del català dels infants, si bé les dades no han mostrat diferències significatives segons el nombre de participants de la conversa. En aquest sentit, el paper dels monitors i caps és fonamental a l'hora d'establir quina és la que podríem anomenar “llengua del grup”.

Així, en aquest darrer punt ens centrem en el paper dels monitors i caps en tant que referents lingüístics, és a dir, com a persones adultes el comportament dels quals té una influència en el dels infants. Concretament, estudiem quina influència té l'ús del català de monitors i caps en els usos lingüístics dels infants.

Per fer-ho hem analitzat les 61 interaccions que feien referència a aquest aspecte, i n'hem categoritzat els sis patrons de comportament de la Taula 11.

Taula 11: Patrons de comportament lingüístics de monitors i caps

Patró de comportament	Nombre d'interaccions
El monitor/ cap canvia al castellà quan parla amb un infant o infants determinats	23
El monitor/cap li parla en català a un infant i aquest canvia al català	16
El monitor/cap parla en català, però no sabem què fa l'infant	8
El monitor/ cap parla en castellà	6
El monitor/cap li parla en català a un infant i aquest introdueix el català però continua en castellà	5
El monitor/cap li parla en català a un infant però aquest continua en castellà	3
TOTAL	61

L'estat del català al cau i a l'esplai

El patró de comportament amb més registres és aquell en què el monitor/cap utilitza, de forma general, el català, però que a l'hora de parlar amb un infant o un grup d'infants es passa al castellà. Seguidament trobem dos patrons en què els monitors/caps es mantenen sempre en català, tot i que la recció de l'infant és diferent: en el primer l'infant també parla en català i, en el segon no en tenim informació (per exemple perquè es tracta d'una explicació a tot el grup en general). A continuació en nombre d'ocurrències, trobem els casos dels monitors o caps que només parlen en castellà; i, per últim, dos casos més en què el monitor o cap parla en català: en el primer l'infant introdueix el català però continua parlant en castellà i en el segon, l'infant només parla castellà.

Tot seguit veiem com s'interrelacionen aquests comportaments amb les tres variables que hem vist anteriorment: el tipus d'interacció, la CLA i el context de la conversa.

4.2.2.1. Tipus d'interacció

Com hem fet en els comportaments dels infants, el primer punt serà el tipus d'interacció: si es tracta de canvis de llengua més curts en el temps (frases o expressions) o si es tracta de canvis de llengua en converses diferents. A la Taula 12 podem veure els resultats de la taula de co-ocurrències i el seu corresponent coeficient.

Taula 12: Co-ocurrències entre el comportament dels caps/monitors i el tipus d'interacció

	Frases o expressions	Conversa (es canvia la llengua de la conversa)
El monitor/ cap canvia al castellà quan parla amb infants concrets	12 (0,2)	11 (0,14)
El monitor/cap li parla en català i l'infant canvia al català	1 (0,03)	14 (0,21)
El monitor/ cap parla en català, però no sabem què fa l'infant	2 (0,04)	6 (0,09)
El monitor/ cap parla en castellà	3 (0,06)	2 (0,03)
El monitor/cap li parla en català a un infant i aquest introdueix el català però continua en castellà	1 (0,02)	4 (0,06)
El monitor/cap li parla en català a un infant però aquest continua en castellà	0 (0)	3 (0,05)

Com passava en el cas de la llengua dels infants, els registres corresponents a les frases o expressions es restringeix, de forma gairebé exclusiva, a un dels patrons de comportament: el canvi lingüístic cap al castellà (Citació 12). De nou, és destacable els pocs casos en què es dona la situació inversa i es passi del castellà al català.

Citació 13

Número de registre citació	7.2
CLA	Alta
Grup d'edat	Mitjans
Mida del municipi	Més de 250.000 habitants

Citació: "Estan fent una gimcana esportiva. Els monitors només parlen en català però diuen algunes paraules monosíl·labiques com "venga" o "uno, dos, tres" en castellà, però la major part de la conversa és en català. Els joves sí que alternen més el català i el castellà amb molta facilitat".

En el cas de les converses, el comportament amb un nombre més gran de citacions és un altre: quan el monitor o cap no només parla en català, sinó que provoca que l'infant també canviï a aquesta llengua. Tot i així, el canvi del català cap al castellà del monitor o cap és també força important.

Com hem fet en el punt anterior, en els encreuaments amb la resta de variables ens centrem, sobretot, en les interaccions referents a converses. Abans, però, hem vist com hi havia una dinàmica majoritària (la del canvi dels infants del català al castellà), mentre que en el cas dels monitors i caps hi ha dos patrons de comportament que són, de fet, relativament contradictoris.

4.2.2.2. CLA

Tant en l'anàlisi quantitativa com en la primera part de l'anàlisi qualitativa hem vist com d'important és la CLA per explicar les diferències dels usos i comportaments lingüístics. A la Taula 13 podem veure, també, els resultats referents als comportaments dels monitors i caps.

Taula 13: Co-ocurrències entre el comportament dels caps/monitors i la CLA

	CLA baixa	CLA mitjana	CLA alta
El monitor/ cap canvia al castellà quan parla amb infants concrets	3 (0,07)	9 (0,18)	11 (0,16)
El monitor/cap li parla en català i l'infant canvia al català	8 (0,24)	3 (0,06)	4 (0,06)
El monitor/ cap parla en català, però no sabem què fa l'infant	3 (0,1)	3 (0,07)	2 (0,03)
El monitor/ cap parla en castellà	0 (0)	2 (0,05)	4 (0,07)
El monitor/cap li parla en català a un infant i aquest introdueix el català però continua en castellà	2 (0,07)	3 (0,08)	0 (0)
El monitor/cap li parla en català a un infant però aquest continua en castellà	1 (0,04)	2 (0,05)	0 (0)

Si revisem les dades quantitatives (concretament el Gràfic 9), veiem com els usos lingüístics dels caus i esplais de CLA mitjana són molt semblants als de CLA alta i, tots dos, es diferencien dels de CLA baixa. Ara veiem com se segueix aquesta mateixa tendència.

Tant als centres de CLA mitjana com als de CLA alta, el comportament més estès és el del canvi lingüístic dels monitors o caps cap al castellà (Citació 14). Com hem comentat anteriorment, aquesta seria una dinàmica lògica (si hi ha més catalanoparlants, el nombre absolut de catalanoparlants que canvien de llengua ha de ser més alt), però es dona el fet que no passa el mateix en el cas invers (quan hi ha una majoria de castellanoparlants).

Citació 14

Número de registre citació	11.2
CLA	Mitjana
Grup d'edat	Petits
Mida del municipi	Més de 250.000 habitants

Citació: "Hi ha un dels monitors que quan es dirigeix cap a dos nois en concret ho fa en castellà per parlar de certs temes: per exemple ha parlat d'esports i ho ha fet en castellà, en canvi, quan ha parlat dels seus estudis ho fa fet en català".

L'estat del català al cau i a l'esplai

Doncs bé, en el cas dels monitors i caps, sí que passa, com a mínim de forma parcial. En caus i esplais de CLA baixa el comportament més estès dels monitors o caps és que, parlant català, provoquen que els infants també ho facin (Citació 15), i també és prou destacable quan, en els mateixos caus i esplais de CLA baixa, el monitor/cap parla en català, però no hi ha informació de l'infant.

Citació 15

Número de registre citació	17.4
CLA	Baixa
Grup d'edat	Petits
Mida del municipi	De 20.000 a 70.000 habitants
Citació: “Hi ha dues nenes que parlen entre elles en castellà tota l'estona i un monitor que sempre parla en català. Quan el monitor els parla en català, elles responen en català.”	

Per tant, les dues grans tendències generals que hem vist entre els monitors i caps destaquen en cadascuna de les CLA: el canvi de llengua en els contextos més catalanoparlants i el manteniment en català que provoca un canvi en l'ús de l'infant en els contextos castellanoparlants.

4.2.2.3. Context de la conversa

Per acabar, observem el comportament dels monitors i caps tenint en compte el context de la conversa. En aquest cas hi ha un petit canvi respecte dels usos amb els infants, atès que desapareix la categoria “infant fa canviar de llengua”, la qual era molt específica de les converses entre infants (Taula 14) i que, en aquest cas, en certa manera ja està inclosa en les “diferències entre grups reduïts i grups grans”.

Taula 14: Co-ocurrències entre el comportament dels monitors i caps i el context de la conversa

	Diferències grups reduïts i grups grans	Activitats
El monitor/ cap canvia al castellà quan parla amb infants concrets	5 (0,18)	8 (0,18)
El monitor/cap li parla en català i l'infant canvia al català	1 (0,04)	1 (0,02)
El monitor/ cap parla en català, però no sabem què fa l'infant	1 (0,05)	2 (0,06)
El monitor/ cap parla en castellà	2 (0,14)	2 (0,06)
El monitor/cap li parla en català a un infant i aquest introdueix el català però continua en castellà		1 (0,03)
El monitor/cap li parla en català a un infant però aquest continua en castellà		0 (0)

En relació amb les diferències segons la mida del grup al qual es dirigeixen, destaquen dos patrons de comportament: el canvi de llengua quan es dirigeixen als grups grans respecte de grups més reduïts i els de l'ús del castellà.

En el cas del canvi del català al castellà als infants, conviuen dos tipus de canvis diferents: el fet de parlar català amb alguns infants i en castellà amb el grup gran (Citació 16) i al revés: parlar en castellà a alguns infants i en català al grup gran (Citació 17).

Citació 16

Número de registre citació	13.6
CLA	Alta
Grup d'edat	Petits
Mida del municipi	De 20.000 a 70.000 habitants
Citació: "Un monitor parlava a dos nens en català i amb el grup gran en castellà."	

Citació 17

Número de registre citació	17.4
CLA	Mitjana
Grup d'edat	Petits
Mida del municipi	Més de 250.000 habitants
Citació: "Una de les caps respon sempre en castellà als nens que parlen en castellà tot i que de cara al grup ho fa en català, en canvi, les altres dues caps responen sempre en català."	

Pel que fa a la llengua en les activitats, el fenomen més comú és, una vegada més, el del canvi de llengua cap al castellà per part del monitor o cap. En tot cas, cal dir que totes les interaccions que apareixen en aquesta taula no són de converses sinó de frases i expressions més curtes que, en el marc de les activitats solen ser ordres, explicacions, crits d'ànim, etc. No hi ha cap citació que faci referència a canvis en les converses llargues (Citació 18).

Citació 18

Número de registre citació	4.9
CLA	Alta
Grup d'edat	Grup petits
Mida del municipi	De 70.000 a 250.000 habitants
Citació: "Quan els monitors premiaven els infants o havien guanyat un joc deien <i>premio al ganador</i> i els infants cridaven <i>hemos ganado un premio</i> ."	

5. Conclusions

En aquest estudi hem volgut conèixer quina és la salut de la llengua catalana en l'àmbit de associacionisme educatiu de base voluntària i comunitària. Per fer-ho, hem combinat metodologies quantitatives i qualitatives partint de l'observació no participant amb l'objectiu de conèixer el percentatge d'ús del català i aprofundir en les causes que l'expliquen.

Primerament, hem analitzat algunes dades públiques per saber quin és el perfil general de les persones que formen part de les entitats d'educació en el lleure. Seguidament, hem presentat l'anàlisi provinent de les observacions no participants en les activitats de caus i esplais: per a les dades quantitatives hem utilitzat la metodologia del mesurament dels usos lingüístics, que consisteix a apuntar la informació de totes les converses durant les activitats dels caus i esplais. Per a la part qualitativa, ens hem basat en les anotacions que els observadors feien de tots aquells fets rellevants que observaven durant les activitats, com els canvis de llengua dels infants o el rol dels monitors i caps com a referents lingüístics per als més petits.

En relació amb l'anàlisi del context, com que no disposàvem de dades directes sobre els participants en els caus i esplais, hem fet servir algunes preguntes de l'enquesta sobre generacions i participació, del Centre d'Estudis d'Opinió de l'any 2023. Tot i que hi ha certes diferències entre la població de l'enquesta i la dels participants en els caus i esplais, les dades ens han servit per contextualitzar quin és el perfil de les persones que participen en activitats d'educació en el lleure. Hem vist que entre les persones que en formen part hi ha un percentatge de catalanoparlants nou punts més elevat que en el total de la població. Aquesta diferència augmenta encara més, fins als 18 punts, en la llengua d'identificació. És destacable, de fet, que hi ha un 15% de les persones que tenen com a llengua inicial el castellà que s'identifiquen amb el català entre les participants del lleure educatiu, segons l'enquesta.

Aquestes dades mostren com, entre la població que participa en les activitats de lleure educatiu, el català té un gran poder d'atracció, amb unes actituds respecte de la llengua positives. Aquest fet, com a conseqüència, hauria de derivar en uns usos lingüístics més elevats del català.

Pel que fa a l'anàlisi dels usos lingüístics dels participants a les activitats dels caus i esplais hem observat diferències importants entre els usos dels infants i els dels monitors i caps. Tot i que en general el català és la llengua d'ús majoritari, l'ús dels segons és més elevat que el dels primers.

En referència als infants, hi ha una gran diferència en l'ús del català segons si parlen amb un altre infant (un 53%) o si parlen amb els monitors o caps (73,2%). I si prenem de referència els monitors i caps passa el mateix però a la inversa: l'ús és més elevat en les converses entre ells (80,3%) que quan parlen amb els infants (77,4%). Per tant, a mesura que la participació dels monitors i caps és superior, la presència del català també ho és. Aquesta tendència se segueix en la immensa majoria dels encreuaments estudiats: tot i que els percentatges d'ús del català canvien segons quina variable estem estudiant, el fet que els infants el parlin menys que els monitors i caps és una constant.

L'estudi qualitatiu mostra que bona part dels canvis lingüístics del català cap al castellà dels infants es donen en tres sentits: amb la introducció de paraules i expressions en castellà, durant el desenvolupament de les activitats del cau o esplai (com ara jocs o dinàmiques) o per influència dels usos amb persones que només es dirigeixen en castellà i fan canviar la llengua dels interlocutors. De la mateixa manera, també hem vist alguns casos d'infants amb un alt grau de fidelització lingüística en castellà, és a dir, que parlen aquesta llengua en tot moment i que, fins i tot, fan canviar la llengua dels seus interlocutors.

En canvi, hem vist que hi ha pocs casos d'infants que s'adaptin lingüísticament cap al català, i tots els casos es donen quan l'infant es dirigeix a tot el grup. A més, tampoc hem trobat un nombre rellevant de casos d'infants que es mantinguin en l'ús del català en tot moment.

Pel que fa als monitors o caps, s'han detectat dues tendències majoritàries, que són contradictòries, però que ens ajuden a explicar les dades dels seus usos lingüístics: d'una banda, hem observat diverses interaccions en les quals el monitor o cap parla en català, però modifica el seus usos quan es dirigeix als infants, la qual cosa explica la disminució de l'ús del català entre les converses entre ells i els infants.

L'altra gran dinàmica dels monitors o caps és la que es produeix quan la seva intervenció en català fa canviar la llengua d'ús dels infants i que explica, en bona part, l'augment de l'ús del català d'aquests quan es dirigeixen als caps o monitors.

Com a conclusió general, podem dir que els infants tendeixen a canviar més de llengua que els monitors i caps, i ho fan en funció de qui és el seu interlocutor o quin és el context de la conversa. Hi ha una part important d'infants que parlen català habitualment però que es dirigeixen en castellà amb altres infants que parlen aquesta llengua, i d'infants que parlin en castellà però que canvien al català n'hi ha pocs i només ho fan quan s'han de dirigir a tot el grup. En tot cas, l'únic perfil destacable d'infants que no respon a aquesta lògica de canvis de llengua i que, per tant, no varia els seus ús lingüístic és el d'aquells que parlen, en tot moment i independentment de l'interlocutor, en castellà.

Més enllà dels usos generals d'infants i monitors o caps, també hem relacionat els usos lingüístics amb algunes variables: la CLA, la mida del municipi, el grup d'edat i el gènere dels participants en la conversa.

La primera és la Condició Lingüística Ambiental (CLA), que ens indica la vitalitat del català en l'entorn més immediat del cau o esplai. En aquest cas hem vist com hi ha una clara diferència en l'ús del català entre els caus i esplais de CLA baixa, per un costat, i els de CLA mitjana i alta, per l'altra. En els primers, la presència del català a les converses quan hi participa algun infant no arriba en cap cas al 50%, i cal destacar, especialment, que només el 15,3% de les converses entre els infants eren en aquesta llengua. Des del punt de vista qualitatiu, hem vist com el perfil més destacat en les tres CLA és el dels infants que canvien del català al castellà, tot i que aquesta tendència té més presència allà on hi ha més catalanoparlants, és a dir als caus i esplais de CLA alta.

Un fet molt destacable del comportament general dels monitors i caps segons la CLA del cau o esplai és el que ens mostra l'anàlisi qualitativa: comportaments similars en els caus i esplais de CLA alta i mitjana, per un costat i els de CLA baixa, per l'altra. En els primers dos casos, la tendència és que els monitors o caps, tot i parlar en català, canvien de llengua al castellà amb alguns infants. En canvi, en els caus i esplais de CLA baixa, els monitors i caps no només no canvien de llengua, sinó que provoquen que els infants parlin en català. Aquest fet podria explicar, en bona part, la gran diferència en els caus i esplais de CLA baixa entre l'ús del català entre infants (15,3%) i d'infants a monitors i caps (33,6%), així com les diferències entre la llengua dels monitors i caps entre ells en els caus i esplais de CLA mitjana i alta (mitjana 100% i alta 95,5%) i amb els infants (mitjana 83,2% i alta 90,1%).

Dit d'una altra manera, les dades apunten a la idea que el grau de conscienciació del rol de referent lingüístic de monitors i caps és molt més elevat en els caus i esplais on és més necessari (CLA baixa) i més laxa on hi ha un ús alt del català (CLA mitjana i alta). Tot i així, aquesta bona praxi dels monitors i caps als centres de CLA baixa no sembla que repercuteixi en excés a modificar els usos lingüístics dels infants entre ells i, en qualsevol cas, l'ús del català és minoritari en els quatre tipus de conversa analitzats. Aquesta és la dada que, des del punt de vista de la salut del català, més ha de preocupar: l'ús del català és molt més baix precisament on seria més necessari potenciar-lo.

Una altra variable estudiada ha estat la mida del municipi on hi ha el cau o esplai. En aquest cas, la tendència general és que com més gran és el municipi, menys ús del català hi ha. Aquesta variable, però, és força redundat amb la CLA, atès que els caus i esplais de CLA alta es concentren en els municipis petits i els de CLA baixa en els municipis més grans.

En relació amb el grup d'edat, ha estat la variable més problemàtica de l'estudi perquè ha estat difícil homogeneïtzar les dades a causa de la diversitat de criteris per fer els grups d'edat dels caus i esplais. Tot i així, les dades apunten a una disminució de l'ús del català com més grans són els infants. Són especialment preocupants les dades del grup dels

L'estat del català al cau i a l'esplai

grans (un 43,6%), atès que en la immensa majoria de casos és on trobem els futurs monitors i caps. El fet que l'ús entre ells sigui baix ens ha de posar en alerta de cara al futur.

Per acabar, també hem analitzat l'ús de la llengua segons el gènere dels participants en la conversa. Hem vist que les noies utilitzen més el català que no pas els nois, sobretot en les converses entre infants. En les converses on només hi ha noies, l'ús del català supera el 60%, mentre que quan hi participen nois, aquest percentatge és més baix. Aquesta és una tendència que, darrerament, s'ha començat a observar entre la població jove, per exemple en l'*Estudi sociolingüístic als patis dels instituts públics de Valls* (Plataforma per la Llengua, 2021). És un fet prou rellevant que pot tenir com a possible explicació una diferència en les percepcions lingüístiques entre nois i noies respecte de la llengua catalana però que, amb les eines d'aquest estudi, no podem concretar.

Així, després d'haver estudiat els usos lingüístics dels participants en l'associacionisme educatiu de base voluntària i comunitària, hem vist com els caus i esplais no estan aïllats d'allò que passa a la resta de la societat i, concretament, en els sectors més joves: el castellà té més presència de l'esperada com a llengua d'interrelació entre els infants, en especial en les zones amb una vitalitat lingüística del català baixa. Els monitors i caps, tot i que en general compleixen amb el seu rol de referents lingüístics i mantenen un ús general del català, no sembla que aconseguixin revertir aquesta dinàmica d'ús del castellà entre els infants.

PLATA
FORMA
PER LA
LLENGUA

Consell
Nacional
de la Joventut
de Catalunya